

Grensekryssende samarbeid og mobilitet i grenseregionen mellom Østerrike, Italia og Sveits.

Hvorvidt utvikler det seg samarbeid på tvers av nasjonalstatlige landegrenser i kjølvannet av europeiseringsprosessen?

Hannes Senoner

Semesteroppgave i Samfunnsgeografi

Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi

Universitet i Oslo

Mai 2008

Bildet på framsiden er fra Reschenpass: grenseovergangen mellom Østerrike og Italia

INNHALDSFORTEGNELSE

Forord	s. 5
Kart over grenseregionen mellom Østerrike, Sveits og Italia	s. 6
1.0 Innledning	s. 7
1.1 Problemstillinger og mål for oppgaven	s. 8
1.2 Begrepsavklaringer	s. 9
1.3 Hvorfor 'Rätisches Dreiländereck' ?	s.11
2.0 Metode.....	s. 13
2.1 Metodevalg	s. 13
2.2 Dokumentanalyse	s. 15
2.3 Nettbasert spørreundersøkelse	s. 15
2.4 Kvalitative dybdeintervju	s. 16
2.5 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet	s. 18
3.0 Regionaliseringsprosesser i Europa. Forklaringsmodeller	s. 19
3.1 Regionalisering i kjølvannet av økonomisk restrukturering og globalisering	s. 20
3.2 Europeisk integrasjon. Regioner som motorer for framveksten av et forent Europa. s.	22
3.3 Samarbeid av flere aktører i henhold til teorien om governance?	s. 23
3.4 Grensekryssende samarbeid. Et prosjekt drevet av grenseboerne nedenfra og opp? ..s.	25
3.5 Teoretisk grunnlag for videre studium av grenseregionen	s. 27
4.0 Prosjektbasert samarbeid på tvers av grensene.....	s. 29
4.1 INTERREG	s. 29
4.1.1 INTERREG ved trerikspunktet	s. 30
4.2 EURES	s. 33
4.2.1 EURES TransTirolia	s. 33
4.3 Xong- Festivalen	s. 35
5.0 Nettbasert spørreundersøkelse	s. 37
5.1 Oppbyggingen av spørreundersøkelsen	s. 38
5.2 Resultater av spørreundersøkelsen	s. 43

6.0 Holdninger til mobilitet og grensekryssende samarbeid blant grenseboerne.....s.	48
6.1 Grenseregionalt samarbeid i rammene av EU-prosjektene.....s.	48
6.2 Grensekryssende mobilitet av bedrifter	s. 49
7.0 Konklusjon	s. 51
Litteraturliste	s. 53
Vedlegg 1: Informantintervjuer og samtaler.....s.	56
Vedlegg 2: Liste over bedrifter som har mottatt spørreundersøkelsen	s. 57
Vedlegg 3: Invitasjons e-post til bedriftene.....	s.60
Vedlegg 4: Intervjuguide	s.61

Forord

Å skrive denne semesteroppgaven har vært en lang og vanskelig prosess med flere avbrutt men også intensive uker i løpet av en langvarig masterstudieperiode. Spesielt feltarbeidet i grenseområdet mellom Østerrike, Sveits og Italia peker seg ut som en erfaring som har styrket meg både på det faglige og ikke minst det personlige plan. Jeg ønsker nå å benytte anledningen til å takke alle som har bidratt i løpet av arbeidet med denne oppgaven og som har hjulpet meg i å fullføre arbeidet.

Jeg vil spesielt takke mine samarbeidspartnere i grenseregionen. Alle intervjuobjektene som har stilt sin tid til disposisjon. Diese Arbeit wäre nicht ohne die Mithilfe aller Menschen die auf meine Fragen zum Thema geantwortet haben entstanden: Vielen Dank!

I tillegg ønsker jeg å takke min veileder Robert Hassink for konstruktiv kritikk og for å ha bevist at samarbeid på tvers av landegrenser også fungerer i et veilederforhold. Takk også til Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi for økonomisk støtte til feltarbeidet.

Danke mami fir deine Hilfe dei gonzen Johr. Ohne die war i heint sicher net der i iats bin. Es hot zwor long gedauert bis i fertig gemocht hon ober iats isch die orbeit endlich ogschlossen.

Christian danke dass i ba dir wohnen gederft hon. Afn obern Balkon mit Sicht afn Ortler und in Hoader-See hon i meine Gedonken gsammelt und die Interviews ausgewertet.

Takk til Åshild for hjelp med korrekturlesing på meget kort varsel.

Til slutt men ikke minst ønsker jeg å uttrykke min uendelige takknemlighet ovenfor min kjære Ingvill som måtte holde ut med en til tider frustrert og steike tulen masterstudent.

Jeg elsker deg! Ich liebe dich! Ti amo!

Oslo, 1. mai 2008

Hannes Senoner

Kart over grenseområdet. Rätisches Dreiländereck.

Regionen jeg har valgt for min studie ligger ved knutepunktet av tre nasjonalstatlige områder, et såkalt trerikspunkt. Distriktet der Østerrike, Sveits og Italia grenser til hverandre deler en felles historisk og kulturell bakgrunn, siden grensene mellom nasjonalstatene har vært endret ved flere anledninger. Området er preget av sin beliggenhet da det ligger i hjertet av Alperegionen.

www.maps.live.com

Det sveitsiske kantonet Graubünden utgjør den sørvestlige delen av grenseregionen. Graubünden er i Sveits kjent som det 'nasjonalpark- kantonet'. Den eneste sveitsiske nasjonalparken ligger i dette området. Zernez, St.Moritz, Samnaun og Scuol er de viktigste sentrene. Den sørøstlige delen av grenseregionen, som er del av den autonome italienske provinsen Südtirol, heter Vinschgau. Südtirol er en italiensk provins med en majoritet av tyskspråklige innbyggere. Schlanders, Prad, Mals og Graun er de viktigste sentrene i Vinschgau. Den nordlige delen av grenseregionen ligger i det østerrikske Bundesland Tirol. Ischgl, Landeck og Prutz er de vesentligste sentrene her.

1.0 Innledning

De siste årene har nasjonalstatlige grenseområder i Europa opplevd store forandringer i rammebetingelsene på grunn av økonomiske, politiske og kulturelle omveltningprosesser. Slutten på den kalde krigen sent på 1980- tallet har ført til at den politiske skillelinjen mellom øst og vest, som har preget vår kontinent siden slutten av 2.verdenskrig, har forsvunnet. Europas nasjonalstater samarbeider nå på mange områder tett. Etableringen og integrasjonen av den Europeiske Unionen har ført til at det nå finnes sterke bånd mellom medlemslandene. Fellesmarkedet regulert gjennom Maastricht-traktaten, utvidelsen av EU østover og EURO- samarbeidet i den monetære unionen er bare noen eksempler på hvordan forholdene har forandret seg langs de indre og ytre grensene av EU. Denne prosessen påvirker hele kontinentet.

I sammenheng med dette har det oppstått en akademisk diskusjon om hvordan disse prosessene påvirker forholdene mellom Europas nasjonalstater og dens sub-nasjonale enheter i grensenære områder. Såkalte grenseregionale studier har forsøkt å etablere et bilde av hvordan regioner og deres innbyggere opererer og opptrer i forhold til disse nye rammebetingelsene. (Häkli 2004, Kaplan 2002, Keating 2003, Minghi 2002, Van der Velde & Van Houtum 2004, et.al.)

Denne oppgaven støtter seg på denne debatten omkring grenseregional utvikling. Jeg har i løpet av dette prosjektet ønsket å undersøke hvorvidt mobilitet og samarbeid på tvers av landegrenser fungerer i det som av sentrale europeiske politiske organer blir omtalt som 'det grenseløse Europa'. Jeg nærmer meg denne problematikken ved hjelp av en casestudie utført i grenseområdet mellom Østerrike, Sveits og Italia.

I løpet av arbeidet med oppgaven undersøker jeg hvordan samarbeid og mobilitet på tvers av nasjonalstatlige grenser fungerer i praksis. Ved å vise til teorier omkring etablering av grenseoverskridende regioner, grensekryssende mobilitet og innflytelse av europeisering på nasjonalstatenes grenser i Europa tegner jeg først en teoretisk bakgrunn for besvarelsen. Senere ønsker jeg å kartlegge hvorvidt det eksisterer mobilitet på tvers av statsgrenser ved hjelp av en casestudie i den av meg undersøkte grenseregionen.

Hvilke prosesser spiller en avgjørende rolle ved eventuelle grensekryssende aktiviteter av innbyggere og bedrifter i regionen? Jeg skal nå i denne første delen av oppgaven avgrense problemstillingen og beskrive valg jeg har gjort i tilknytning til oppstarten av prosjektet.

1.1 Problemstillinger og mål

Hovedmålet med denne oppgaven har vært å undersøke om det etableres grensekryssende mobilitet i kjølvannet av nedbyggingen av hindringer knyttet til nasjonalstatlige grenser i regi av den Europeiske Unionen. Kan regionale samarbeidsprosjekter føre til at grenseregioner blir organisert på en ny måte og dannes det funksjonelle økonomiske trans-nasjonale enheter som bryter med den tradisjonelle organiseringen av interaksjon mellom stater? Dette målet åpner opp for en flerdelt problemstilling som påvirker fremgangsmåten i undersøkelsen.

Problemstilling 1: Finnes det indikasjoner på at det etableres en funksjonell økonomisk region i grenseområdet som er preget av interaksjon mellom politiske instanser, innbyggere og bedrifter?

Denne problemstillingen har jeg ønsket å belyse ved å kartlegge hvorvidt det finnes samarbeid på tvers av landegrensene i regi av både politiske og administrative enheter og gjennom private initiativer fra grenseboerne. Jeg tok utgangspunkt i å samle og granske sekundære data om grenseregionen for å skape et overblikk over om regionen jeg ønsket å undersøke var preget av samarbeid på tvers av landegrensene. I tillegg gjennomførte jeg en nettbasert spørreundersøkelse blant små og mellomstore bedrifter lokalisert i regionen. Målet med dette var å kartlegge faktisk mobilitet blant enhetene og samtidig hente inn data om bedriftledernes tilnærming til grensekryssende aktivitet. Resultatene av disse undersøkelsene danner grunnlaget for besvarelsen av den andre problemstillingen i oppgaven:

Problemstilling 2: Hvilke holdninger har bedrifter, politiske og private aktører i tilknytting til grenseoverskridende mobilitet og samarbeid?

Denne problemstillingen har jeg belyst ved hjelp av kvalitative dybdeintervjuer av forskjellige aktører i grenseregionen. I samsvar med teoretiske perspektiver innen kvalitative undersøkelser har utvalget vært bredt, med et mål om å fange opp så mange forskjellige meninger og respondenter som nødvendig for å tegne et omfattende og utfyllende bilde av situasjonen i grenseregionen. Jeg håper på at kombinasjonen av to

forskjellige teoretiske tilnærminger kan bidra til å gi et utfyllende svar på hvorvidt samarbeid etableres på tvers av statsgrensene og hvordan grenseboerne eventuelt ser på dette samarbeidet. Jeg vil ta utgangspunkt i å avklare noen begreper som danner grunnlaget for min videre besvarelse og i tillegg gjøre rede for mitt valg av tema og forskningsområdet. Dette gjøres ved å gi en kort beskrivelse av grenseregionen jeg har pekt ut for min undersøkelse.

1.2 Begrepsavklaringer:

Grenseområdene i Europa har de siste årene vært gjenstand for en rekke studier og diskusjoner innen regional geografi. I kjølvannet av økonomiske, politiske og kulturelle omveltningprosesser har det regionale nivået i Europa blitt et fokusområdet innen samfunnsvitenskapen. (Keating 2003) Oppgavens tekst referer til problemstillingen om hvorvidt det grensekryssende samarbeidet mellom grenseregionene i Europa, har ført til utvikling og etablering av nye trans-nasjonale samarbeidsformer eller ikke? Hvordan forholder grenseboerne seg til disse nye mulighetene? I tilknytting til dette temaet er det flere forhold og begreper som jeg vil redegjøre for.

Grenser defineres i oppgaven som de politiske skillelinjene mellom territoriene som tilhører forskjellige nasjonalstater. Disse skillelinjene, og prosesser knyttet til dem, har vært gjenstand for mange undersøkelser innen blant annet politisk og økonomisk geografi. (Veggeland 2000, Minghi 2002, Bøås 2003, Paasi 2005,)

Innen økonomisk geografi legges det for eksempel stor vekt på grensers rolle i tilknytting til migrasjon av arbeidstakere og mobilitet av bedrifter.(Van Houtum 1997, Janssen 2000)

Et annet viktig begrep, som står sentralt i denne oppgaven, er begrepet som definerer områder som ligger i nærheten av nasjonalstatlige grenser, så kalte grenseregioner. Disse geografiske områdene er ofte perifere, det vil si at de ligger geografisk langt fra de nasjonale sentrene. Samtidig er de ofte mindre økonomisk utviklet enn områdene nær hovedstedene eller de store byene. Derfor vektlegger den Europeiske Unionen samarbeid på tvers av nasjonale grenser i disse områdene. Gjennom samarbeid på tvers av nasjonale grenser forventes det at det skapes økonomisk utvikling på begge sidene av grensen. I

kjølvannet av den europeiske integrasjonen prøver derfor regionene i grenseområdene å samarbeide. Dette gjenspeiles i dannelsen av såkalte EUREGIOs eller Europaregioner. (Perkmann 2002) Det er disse Europaregionene som blir betraktet som drivkreftene i utviklingen av nye metoder for styring og samarbeid mellom regioner i Europa. Markus Perkmann definerer grensekryssende regioner på denne måten:

” Accordingly a cross-border region can be defined as a bounded territorial unit. Composed of the territories of authorities participating in a cross-border cooperation initiative. This implies that a CBR is not only understood as a functional space, but as a socio territorial unit equipped with a certain degree of strategic capacity on the basis of certain organisational arrangements.” (Perkmann 2005 , s.10)

Det understrekes her at grensekryssende regioner er satt sammen av to eller flere aktører (sub-nasjonale enheter) som samarbeider gjennom initiativer for grensekryssende kooperasjon. Derfor blir grenseregioner ikke bare sett på som en sosial- territoriell enhet, men som et prosjekt med strategisk makt på bakgrunn av institusjonsdannelser. Samarbeidet på tvers av grensene kan dermed tenkes i å resultere i etableringen av en ny regional form i Europa. Spørsmålet som jeg skal besvare i denne sammenhengen er om slik grenseregionalt samarbeid legger grunnlaget for etableringen av grensekryssende funksjonelle regioner i lys av nye styringssystemer? Samtidig rettes det oppmerksomhet på hvilke rolle sosio-økonomiske forhold spiller i denne prosessen.

Et viktig begrep som er avgjørende i denne sammenhengen, og som brukes som teoretisk bakgrunn for denne besvarelsen, er ‘governance’. Dette begrepet knyttes til en oppfattelse av at politiske styringsmekanismer i dag påvirkes av flere aktører. I henhold til denne teorien går man i et løst politisk system bort fra den tidligere oppfatningen om at sentrale styringsmakter på både nasjonalt og regionalt plan har råderett over utformingen av politiske og økonomiske retningslinjer. I grenseregionale studier blir spesielt grenseregionene sett på som sentrale aktører og pådrivere i disse prosessene. Gjennom samarbeid på tvers av landegrensene, i et system bestående av flere nivåer og aktører, forventes det at nye organiseringsformer utvikler seg. (Adshead, 2002)

Europeisering og europeisk integrasjon er også viktige begreper i denne sammenhengen. Johan P. Olsen (2002) tillegger termen europeisering fem mulige innhold i henhold til

hva slags fenomen den refererer til. I denne oppgaven brukes definisjonen som vektlegger den politiske og institusjonelle prosessen som er knyttet til virksomheten av de europeiske institusjonene:

” Europeanization here involves the division of responsibilities and powers between different levels of governance. All multilevel systems of governance need to work out a balance between unity and diversity, central coordination and local autonomy. Europeanization thus implies adapting national and subnational systems of governance to a European political center and European wide norms” (Olsen, s.3)

Olsen understreker her viktigheten av det han kaller for ”multilevel systems of governance”, nemlig samarbeidet av institusjoner på det regionale, nasjonale og europeiske nivået. Europeisering innebærer tilpasning av nasjonale og sub-nasjonale styresystemer til et europeisk politisk senter, det vil si normer og regler som gjelder i hele Europa. I denne oppgaven blir samarbeidet mellom det regionale og det europeiske nivået vektlagt. Europeiseringen innebærer både initiativer som utgår fra det europeiske nivået og som er rettet mot det regionale nivået men også det generelle ønske eller paradigme om å være en del av det europeiske samfunnet. Denne ideen om et ”Europa uten grenser” spiller en viktig rolle i prosessene.

Jeg vil i neste kapittel se nærmere på regionaliseringsteorier for å fordype disse tankene og legge grunnlaget for den videre utformingen av oppgaven. Etter det kommer jeg til å presentere datainnsamlingsmetodene. Gjennom litteraturanalyse, en elektronisk spørreundersøkelse samt flere dybdeintervjuer har jeg forsket på forskjellige samarbeidsformer i grenseregionen mellom Østerrike, Italia og Sveits.

Aller først vil jeg imidlertid presentere og beskrive grenseregionen jeg har valgt for min feltstudie.

1.3 Hvorfor ‘Rätisches Dreiländereck’ ?

Området rundt “trerikspunktet“ ble valgt på bakgrunn av flere aspekter. For det første er jeg vokst opp på den italienske siden av grensen mellom Østerrike og Italia. Allerede som barn merket jeg nasjonalgrensenes innflytelse på oss som bodde nært den, og som

krysset den i større eller mindre grad. Pass- og tollkontroller ved grenseovergangene er et godt bevart minne fra barndommen. Da Østerrike i 1995 ble medlem av EU, og etter at Schengen- avtalen ble satt i kraft, har grensekontrollene gradvis forsvunnet. Realitetene omkring fri flyt av varer, personer og tjenester merkes spesielt i områdene nær de nasjonale grensene.

I år 2003 var jeg tilfeldigvis gjest av den såkalte INTERREGIO- messen i grenseregionen mellom Østerrike, Italia og Sveits. Bedrifter og organisasjoner fra de tre forskjellige statene møttes dette året til en felles utstilling. Dette vakte min interesse for grensers rolle i dagens Europa generelt og for situasjonen i regionen rundt trerikspunktet spesielt. For meg ble det derfor tidlig i mitt masterstudium klart at jeg ønsket å undersøke dette fenomenet nærmere i rammene av mitt masterprosjekt.

I både media og blant de politiske institusjonene i grenseregionen blir samarbeid på tvers av landegrensene promotert som et viktig prosjekt som kan føre til økt forståelse blant grenseboerne og samtidig økonomisk vekst i området. I offisielle uttalelser tilknyttet grenseregionalt samarbeid blir det som oftest lagt vekt på at områdene rundt trerikspunktet deler felles kulturelle og ikke minst historiske bånd som gjør regionen spesiell. I romersk tid var området bebodd av Raeterne, en keltisk alpestamme. Den viktige Nord – Sør forbindelsen mellom Adriaterhavet og Donau, Via Claudia Augusta, gikk gjennom grenseregionen og krysset Alpene via Reschenpasset. Fram til middelalderen snakket man raeto-romansk i store deler av grenseregionen. Dette romanske språket er i dag anerkjent som offisielt språk både i Sveits og i Italia og blir fortsatt brukt som dagligtale i den sveitsiske delen av grenseregionen. I resten av grenseregionen er tysk det framtreddende språket. Fram til 1819 var både den italienske og den sveitsiske delen av grenseregionen underlagt bispesetet i Chur (Sveits). Dette førte til tette bånd mellom de to regionene. Nord- og Südtirol dannet i middelalderen fyrstedømmet Tirol og ble senere innlemmet i det Ungarsk- Østerrikske keiserriket. Først i 1919 ble Nord- og Südtirol delt mellom Østerrike og Italia ved freden i Versailles.

Denne felles historiske bakgrunnen og de kulturelle likhetene mellom de enkelte enhetene av grenseregionen fører til at området regnes som en ganske homogen enhet i motsetning til andre grenseregioner i Europa der nasjonalstatenes grenser ofte også forsterkes av kulturelle og språklige forskjeller. (Strüver 2004)

Dette gjør at studieområdet er spesielt i den grenseregionale sammenhengen og jeg anser derfor regionen som vel egnet for en casestudie. Den er et eksempel som er interessant til å undersøke og som kan bidra til å kaste nytt lys over problemstillingene i grenseregionale studier. Jeg vil nå i neste kapittel omtale min metodologiske tilnærming til denne oppgaven. En diskusjon av selve håndverket i forskningssammenheng.

2.0 Metode

Selve begrepet metode defineres som "veien til målet" (Kvale 2001, s.52). Målet er i denne semesteroppgaven å svare på de innledende problemstillingene i henhold til regionalisering og grensekryssende mobilitet. Det eksisterer i utgangspunktet mange mulige måter å utføre denne undersøkelsen på. I dette kapitlet ønsker jeg å begrunne de valgene jeg har tatt med hensyn til å belyse de skisserte problemstillingene. Forskningsmetode, innsamling av datamateriale samt dens analyse er viktige momenter som belyses her.

2.1 Metodevalg

Jeg har som forklart tidligere valgt å gjennomføre en casestudie. Casestudier er en kvalitativ forskningsmetode som gir sammensatt og utfyllende informasjon om et fenomen man ønsker å undersøke. Som Tove Thagaard (2003) påpeker er det lite felles forståelse for hva begrepet casestudie innebærer. Hun betegner imidlertid casestudier som studier av en eller flere empirisk avgrensede enheter som undersøkes i dybde.

Et kjennetegn ved kvalitative casestudier er at antallet variabler er mange og at man undersøker dem i dens naturlige omgivelser. Det er det som skjer innenfor på forhånd definerte grenser som er interessant. Når hensikten med studien er å teste eller illustrere et teoretisk poeng bærer utformingen preg av at casen er et eksempel på et tilfelle. Den blir derfor beskrevet i forhold til et bestemt teoretisk rammeverk og tilnærmingen kalles for en teoretisk informert casestudie. (Gomm, 2000)

I denne oppgaven baserer jeg min studie på det teoretiske rammeverket i regionaliseringsdebatten og så kalte grenseregionale studier. Det er teorier omkring nasjonalstatenes grensers innflytelse på grensekryssende mobilitet som danner bakgrunnen for denne besvarelsen. Disse behandles inngående i neste kapittel.

Det er viktig å påpeke at ressurser som tid og økonomi setter begrensninger på hvilke metoder som anvendes ved besvarelsen av problemstillingene i semesteroppgaven. Det som har vært en av de avgjørende momentene i mitt tilfelle er den geografiske avstanden mellom Oslo og området jeg har valgt for min studie. Datainnsamlingen måtte gjennomføres på en kostnads- og tidseffektiv måte. I første omgang ønsket jeg derfor å gjennomføre et teoretisk forarbeid omkring grenseregionalt samarbeid og grensekryssende mobilitet, samt en dokumentanalyse for å kartlegge grensekryssende samarbeidsprosjekt i grenseområdet. Oppgavens overordnede mål var som beskrevet innledningsvis å undersøke hvorvidt det eksisterte grensekryssende aktivitet i det geografiske området jeg hadde valgt for min studie.

Dette bildet etableres ved hjelp av sekundære data og undersøkelser av kjente kanaler innen grenseregionalt samarbeid. Granskning av rapporter fra politiske og administrative myndigheter, brosjyrer, avisutklipp og nettsider gjorde det mulig med en forundersøkelse av området fra min base i Norge. I tillegg valgte jeg å gjennomføre en nettbasert spørreundersøkelse blant små og mellomstore bedrifter i regionen, for å kartlegge aktivitet på tvers av landegrensene blant bedrifter i grenseregionen. Også denne undersøkelsen gjennomførte jeg før jeg reiste til studieområdet.

Yin (2003) sier at casestudier er preget av utforskende forståelse der det er mulig og hensiktsmessig å bruke ulike kilder til informasjon som for eksempel intervjuer, observasjoner eller dokumenter. Ved å presentere data fra forskjellige kilder ved såkalt data- triangulering ønsker jeg å undersøke fenomenet utdypende.

Den andre problemstillingen innebærer en undersøkelse av holdninger og oppfatninger blant aktører i grensekryssende aktiviteter samt politiske/administrative ledere i grenseregionen. Ved å gjennomføre flere kvalitative dybdeintervjuer kartlegger jeg aktørenes holdninger til grenseoverskridende prosjekt og utfyller samtidig dataene samlet inn gjennom dataanalyse og spørreundersøkelsen. Samtalene med nøkkelinformanter gjennomførte jeg i løpet av et opphold i grenseregionen som til dels ble finansiert gjennom støtteordningen for utenlandsopphold til Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi.

Oppgavens hovedmål er å kartlegge diverse former for samarbeid på tvers av landegrensene. Dette gjøres i lys av de teoretiske tilnærmingene tilknyttet såkalte grenseregionale studier. Besvarelsen involverer også en studie av subjektive holdninger

til grensekryssende prosjekt blant aktører og innbyggere i grenseregionen. Jeg vil nå komme inn på de forskjellige formene av data og datainnsamlingsmetoder brukt i oppgaven før jeg diskuterer generelle metodologiske aspekter ved besvarelsen.

2.2. Dokumentanalyse

Ved utvalget av min case hadde jeg allerede noe kunnskap om grenseregionen jeg ønsket å undersøke. Da jeg har familie i området var jeg bevisst på at det fantes noe form for samarbeid eller forsøk på dette mellom de enkelte regionale enhetene ved trerikspunktet. Jeg valgte derfor i første omgang til å utføre en undersøkelse av grensekryssende tiltak og nettsider av kjente grenseoverskridende prosjekt i området. Denne fremgangsmåten hadde fordelen av at jeg kunne foreta denne første delen av undersøkelsen mens jeg oppholdt meg i Norge og kunne opparbeide meg kunnskap og et overblikk over situasjonen i studieregionen. Dette ble mest hensiktsmessig i henhold til den geografiske avstanden mellom Norge og grenseregionen i Mellom-Europa. Ved å konsentrere meg om kjente tiltak og forum for grensekryssende samarbeid håpet jeg å kunne finne en første pekepinn på hvorvidt samarbeid og mobilitet på tvers av nasjonale grenser eksisterte i studieområdet.

2.3 Nettbasert spørreundersøkelse

I tillegg gjennomførte jeg en nettundersøkelse blant bedrifter i området for å danne meg en oversikt over hvorvidt det finnes bedrifter i grenseområdet som faktisk er mobile på tvers av landegrensene. Denne undersøkelsen var på ingen måte tenkt som en kvantitativ studie som oppfyller kravene som stilles i henhold til statistisk relevans, men den gir allikevel en viss innsikt i holdninger og meninger rundt trans-nasjonal mobilitet blant bedriftsledere i området. For å gjennomføre undersøkelsen brukte jeg nettløsningen til 2ask.com, en bedrift som tilbyr enkel programvare som gjør det mulig å utføre elektroniske spørreundersøkelser ved hjelp av Internett.

Når det gjelder utvalg av bedriftene som fikk tilsendt invitasjon til undersøkelsen så tok jeg kontakt med organisatoren av messen som ble avholdt i 2003 og som skulle være et møtested og felles forum for bedrifter i grenseregionen. De fleste av bedriftene jeg valgte å ta med i undersøkelsen hadde vært med på denne messen. For å sikre at også bedrifter

som ikke hadde meldt sin interesse for ovennevnte tiltak valgte jeg i tillegg noen bedrifter som jeg fant ved å slå opp i telefonkatalogens gule sider i grenseområdet. Dette ble gjort for å sørge for spredning i målgruppen. Jeg var også nøye i henhold til å invitere bedrifter fra flere bransjer og ønsket ved dette å få et størst mulig mangfold blant respondentgruppen.

Når det gjelder selve gjennomføringen av undersøkelsen så lagde jeg spørsmålene i undersøkelsen ved hjelp av programvaren fra 2ask.com. Jeg skal i et senere avsnitt beskrive oppbyggingen av spørreundersøkelsen nærmere. Jeg sendte så ut en e-post der jeg presenterte meg selv og informerte om temaet på min semesteroppgave. Samtidig informerte jeg om at resultatene av denne undersøkelsen skulle anonymiseres i oppgaven. Jeg forbeholdt meg allikevel retten til å kontakte de enkelte bedriftene for eventuelle samtaler om temaet på et senere tidspunkt. Jeg valgte denne løsningen med bakgrunn til kravet om anonymisering av respondenter. Likevel var det viktig å ha muligheten for å kontakte de enkelte bedriftene senere for å forhåpentligvis kunne utføre dybdeintervjuer med bedriftsledere eller ansatte.

2.4. Kvalitative dybdeintervju

Etter å ha samlet inn data som ga en oversikt over mobilitetsnivået i grenseregionen samt et overblikk over grensekryssende prosjekter i området, undersøkte jeg viktige aktørers holdninger og oppfatninger av grensekryssende aktiviteter. Denne fremgangsmåten var basert på et ønske om å undersøke grenseboernes subjektive tilnærming til temaet. Kvalitative intervju er intensive og gjør det mulig å undersøke et tema utfyllende (Kvale 2001)

Ved å intervjuer forskjellige informanter fikk jeg fram ulike oppfatninger omkring temaet og dette forventer jeg styrker min framstilling av situasjonen i området. Intervjuene ble gjennomført til jeg kom til et punkt der nye informanter ikke lenger bidro med ny informasjon, men derimot opplyste om det samme som andre har kommet med før dem. I denne sammenhengen er det selvfølgelig viktig å understreke at rammene for dette prosjektet satte begrensninger for hvor mange utfyllende samtaler det var mulig å få realisert og at det derfor ikke er min intensjon at disse informantene dekker alle synspunkter i studieområdet. Likevel har jeg forsøkt å få til en spredning i informantgruppen som sikrer en størst mulig tilgang til informasjon. Informantene er

valgt ut på bakgrunn av deres tilknytting til forskjellige prosjekter i grensekryssende samarbeid og som ut i fra naturlige forutsetninger forventes å sitte på viktig informasjon omkring temaet. Da oppgaven også undersøker bedrifters tilnærming til grensekryssende aktivitet har jeg i tillegg gjennomført samtaler med bedriftsledere og arbeidstakere i regionen.

Informert samtykke fra informantene ble innhentet, det vil si at jeg før intervjuene opplyste om oppgavens overordnede mål og om hovedtrekkene i prosjektplanen (Kvale 1997).

Siden ingen av mine informanter ønsket anonymisering, har jeg latt dem stå fram med de opplysningene de ga meg. Etter en vurdering valgte jeg å oppgi navn til alle respondentene da jeg ikke kan se at det er sensitiv informasjon som kom fram i samtalene med respondentene. Jeg stilte godt forberedt til intervjuene og brukte en intervjuguide for å ha en støtte som skulle hjelpe meg gjennom samtalene.

”En intervjuguide inneholder emnene som skal tas opp i intervjuet, samt hvilken rekkefølge de skal ha. Guiden kan gi en grov skisse av hvilke emner som skal dekkes, eller den kan være et detaljert oppsett med nøyaktige spørsmålsformuleringer.”(Kvale 2001, s.76)

Intervjuguiden var først og fremst et hjelpemiddel for å kunne styre samtalen inn på de temaene som var interessante for min undersøkelse. Jeg gjennomførte halvstrukturerte intervjuer, det vil si at spørsmålenes rekkefølge ikke var bindende. Dette gjorde intervjuene mer åpne noe som var til fordel fordi intervjuet opplevdes som flytende og temaer som vi kom inn på i samtalene kunne fordypes på en naturlig måte. Allikevel var intervjuguiden viktig da samtalen noen ganger stoppet opp. Jeg klarte da å styre dialogen inn igjen i de riktige banene samtidig som jeg var sikker på at alle temaene som var av interesse for min studie ble berørt. Jeg valgte å ikke gjøre opptak i intervjusituasjonen og noterte istedenfor ned stikkordmessige notater om informasjonen jeg fikk av informantene. Etter avsluttet intervju satt jeg meg ned og gikk gjennom notatene for å skrive en rapport av den utførte samtalen. Jeg føler at dette fungerte veldig bra selv om jeg i ettertid ikke hadde muligheten til å kontrollere opplysningene, da de ikke var lagret. Informasjonen ble allikevel samlet på en tilfredstillende måte.

2.5 Troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.

Kvaliteten av datamaterialet er en betydelig faktor i undersøkelsen. Det er i denne sammenhengen begrepene troverdighet og bekreftbarhet spiller en viktig rolle. (Thagaard, 2003) I tillegg er det viktig å avklare graden av overførbarheten til resultatene fra undersøkelsen.

Troverdighet henger sammen med at en undersøkelse skal kunne oppfattes som redelig og troverdig, det vil si at den skal sikre at metodene for datainnsamlingen er pålitelige. Det er derfor viktig for forskeren å forklare og redegjøre for valgene man tar i løpet av prosjektet og om hvordan datamaterialet er samlet inn. Bruk av flere kilder er nevnt som en faktor som styrker troverdigheten av oppgaven. (Gomm, 2000)

Ved å avdekke mulige feilkilder i datainnsamlingsprosessen styrkes besvarelsen betraktelig. Jeg skal nå kort komme inn på viktige momenter som har påvirket datainnsamlingsprosessen. Ved granskningen av materialet tilgjengelig på Internett var jeg nøye med å velge ut offentlig tilgjengelig informasjon fra seriøse aktører. Resultater av andre undersøkelser publisert på offentlige etater, som for eksempel en arbeidsmarkedsundersøkelsen utført av EURES Transtirolia, ble brukt. Disse dokumentene vurderte jeg etter en nøye gjennomgang som godt egnet til bruk i min semesteroppgave.

Når det gjelder gjennomføringen av den elektroniske spørreundersøkelsen valgte jeg bedrifter jeg visste var lokalisert i grenseregionen. De fleste av bedriftene jeg valgte ut hadde allerede vist interesse for grenseoverskridende samarbeid og mobilitet gjennom deltakelse på INTERREG- messen i 2003. For å sikre et større spektrum av respondenter og for å motvirke faren for en altfor ensidig og homogen vinkling av målgruppen valgte jeg i tillegg tilfeldige respondenter. Opplysningen fant jeg blant annet i de gulesidene fra området. Når det gjelder intervjuobjektene så kom jeg i kontakt med aktører fra både offentlige politiske enheter samt private initiativer og bedrifter i området.

Bekreftbarhet er et begrep som brukes i sammenheng med diskusjonen om resultatet av undersøkelsen skal være etterprøvbart av andre forskere. Skulle noen å ønske utføre den samme undersøkelsen ved hjelp av de samme metodiske redskapene burde resultatet bli det samme. (Thagaard 2003) Det er her viktig at forskeren beskriver gjennomføringen av

oppgaven og dokumenterer de enkle tilnærmingene i innsamlingen av data inngående. I oppgaven er jeg nøye med å beskrive hvordan jeg har gått fram for å innhente informasjon og diskuterer eventuelle svakheter ved metoden.

Med overførbarhet menes det hvorvidt det kan generaliseres ut i fra de resultatene jeg har kommet fram til ved hjelp av min studie. Her er det viktig å framheve at det er snakk om såkalt analytisk generalisering (Hesselberg 1998). Det vi si at det her skilles mellom statistisk og analytisk generalisering. Oppgaven skal tegne et bilde av grensekryssende aktiviteter i studieområdet. Hvorvidt resultatene av denne undersøkelsen kan overføres til andre grenseregioner i Europa er jeg imidlertid usikker på. De spesielle forholdene ved trerikspunktet og faktumet at det i ganske betydelig grad er snakk om en kulturell og språklig homogen region, gjør studien spesiell. Allikevel mener jeg at det kan være grunnlag for sammenligninger når det gjelder prosessene i regionaliseringstendenser. Jeg anser at studien er et eksempel på en regional studie som tar for seg viktige problemstillinger knyttet til temaet.

Jeg skal nå i neste kapittel komme inn på den teoretiske bakgrunnen for denne oppgaven. Teorier knyttet til regionalisering og grenseoverskridende aktiviteter i lyset av europeiseringen. I denne delen av oppgaven lages fundamentet denne oppgaven bygger på.

3.0 Regionaliseringsprosesser i Europa. Forklaringsmodeller.

Jeg vil nå komme inn på noen teoretiske standpunkt som danner bakgrunnen for min semesteroppgave. De fleste forfattere (Perkmann & Sum 2002, Veggeland 2000) peker på flere faktorer som påvirker prosessene i tilknytting til regionalisering, når de prøver å forklare fenomenet. Keating (2003) peker på økonomisk restrukturering og globalisering som en av faktorene. Transformasjonen av nasjonalstaten er et annet moment. Hovedforklaringen i de fleste studiene er likevel den europeiske integrasjonen som med sin vektlegging av det regionale nivået, i tråd med ønsket om å utjevne forskjellene mellom lavt og høyt utviklede områder i Europa, har støttet opp under sub-nasjonale enheter. Disse prosessen sies å ha svekket nasjonalstatens status.

3.1 Regionalisering i kjølvannet av økonomisk restrukturering og globalisering

Framveksten av den økonomiske globaliseringen og overgangen fra nasjonalstatlig styring av økonomien (keynesiansk velferdsstat) til en global økonomi der regioner illegges en ny og viktig rolle er en av momentene som vektlegges i regionaliseringsdebatten. (Storper 1997).

Regionale enheter forventes å bli viktige aktører på det globale markedet og nasjonalstaten gir fra seg makt både oppover til overnasjonale organer som EU eller WTO og nedover til sub-nasjonale enheter. Bob Jessop (2003) snakker om en pågående ”uthuling” av nasjonalstaten og peker på at regionale enheter drar nytte av denne situasjonen for å styrke sin rolle og påta seg nye administrative oppgaver i søken etter lokal maktkonsentrasjon. Regionalisering settes her i forbindelse med den økonomiske og kulturelle restruktureringen av nasjonalstaten. Post-fordisme og globalisering er nøkkelbegreper i denne sammenhengen.

Neil Brenner for eksempel (2003) diskuterer hvorvidt definisjonen brukt av Weber om at staten er som en container og et lukket område med makt over sitt territorium fortsatt er gyldig i dag. Flere forandringsprosesser har ført til at statens rolle har forandret seg betraktelig. Statssystemet som ble etablert etter Westfalen-freden i 1648 har lenge vært dominerende i samfunnsvitenskapen. I nyere tid har midlertidig nye tankeprosjekt vunnet fram som tar for seg krisen av den keynesianske velferdsstaten i en ny- regionalistisk tilnærming.

Veksten av økonomiske aktiviteter på tvers av nasjonalstatlige grenser gjennom mobilitet av varer, tjenester og personer, drevet fram av globaliseringsprosessene, former en ny forståelse av regioner og grenser. Det pekes på at den økte penetrasjonen av grenser har påvirket og åpnet opp rommet for en mengde av transaksjoner, kontakter og samarbeidsformer.

Dette kan ifølge Perkmann & Sum (2002) føre til etableringen av funksjonelle regioner både langs og på tvers av nasjonalstatlige grenser. Statens posisjon forventes å bli svekket og både beslutningsmakt og ansvar blir muligens overført til overnasjonale og sub-nasjonale styringsmakter. På grunn av disse prosessene forventes det økt aktivitet og vilje blant regionale enheter om å ta kontakt på tvers av grenser i håp om å utvikle felles løsninger og for å bygge nettverk. Disse diskusjonene danner grunnlag for ny-

regionalistisk tenkning. Fredrik Söderbaum beskriver i sin artikkel ny-regionalistiske tendenser på denne måten:

” It is important to recognize that this renewed and worldwide trend of regionalism, often labelled `the new regionalism`, is not confined simply to formal inter-state regional organizations and institutions. On the contrary the new regionalism is characterized by its multi- dimensionality, complexity, fluidity and non conformity, and by the fact that it involves a variety of state and non-state actors, who often come together in rather informal multi-actor coalitions.” (Söderbaum 2003, s.1)

Det er her governance- begrepet blir brukt i sammenheng med globalisering og internasjonaliseringsterminologi. Multidimensjonalitet altså interaksjon av flere aktører fra forskjellige nivåer i maktstrukturen fører til en svekkelse av etablerte nasjonale maktkonsentrasjoner. Dette fører til en forsterkning av regionaliseringsprosessene. Teorier om nasjonalstatens innflytelser på markedskrefter og regional samarbeid utdypes i disse sammenhengene. (Houtum van, H. 1997)

Det diskuteres dermed om nasjonalstatens rolle blir forandret og hvorvidt sub-nasjonale enheter samt overnasjonale organisasjoner styrker sin rolle ved å overta ansvarsområder. Dette er en av prosessene som legges vekt på når man prøver å forklare framveksten av trans-nasjonale regionale samarbeidsprosjekter. (Veggeland 2000)

Disse teoriene åpner opp for at regioner kan tenkes å få større innflytelse på sine basisvilkår og er sentral når man skal snakke om regionaliseringsprosessene i Europa. Det forventes med andre ord at det regionale nivået vil bli betydelig styrket i de årene som kommer og nye trans-nasjonale former av samarbeid vil være med på å skape grenseoverskridende funksjonelle vekstregioner. I denne oppgaven vil jeg nettopp undersøke hvordan disse prosessene påvirker den grenseregionen jeg har valgt ut for min studie. Først vil jeg nå komme nærmere innpå teorier omkring europeiseringens innvirkninger på regionaliseringsprosessene.

3.2 Europeisk integrasjon. Regioner som motorer for framveksten av et forent Europa.

Den andre viktige faktoren ved siden av globaliseringen som trekkes fram i regionaliseringsdebatten er den tiltagende europeiske integrasjonen som fører til at regioner i Europa står ovenfor nye utfordringer. Målet i EU om å etablere et fellesmarked med fri flyt av varer, personer og tjenester har som tidligere nevnt blitt ytterligere styrket etter Maastricht- avtalens ratifikasjon. Den rent byråkratiske betydningen til nasjonalstatenes grenser er under press og det tilrettelegges for økonomisk samarbeid på tvers av dem. EU har også et uttalt ønske om å støtte opp under kontakter i grenseområder ved hjelp av midler fra strukturfondene. INTERREG – programmet er for eksempel en viktig pådriver for grenseregionalt samarbeid. INTERREG er et program i rammene av strukturfondene til den Europeiske Unionen. Den ble startet i 1990 og er nå inne i sin fjerde planfase (INTERREG IV) som begynte i år 2007 og varer til 2013. Samarbeid er et viktig grunnprinsipp for den europeiske regionalpolitikken. Strukturfondene spiller en viktig rolle i regionalpolitikken til den Europeiske Unionen og har som formål å styrke regioners posisjon på mange områder. Satsningsområder er av både økonomisk, sosial og kulturell art. En stor del av EU- budsjettet går til strukturfondene og utøver dermed en nøkkelrolle i europeisk regional utvikling. Målet til INTERREG- initiativene er å sørge for at nasjonale grenser ikke er til hinder lenger for en avbalansert utvikling og integrasjon av et felles europeisk rom. Utviklingsprogrammer og prosjekter i grenseregioner utgjør størstedelen av virksomheten. Dette fører til forbedring av konkurransevilkårene og at den økonomiske utviklingen i disse regionene blir styrket. Ved siden av dette øker samarbeidet over grensen forståelse mellom forskjellige etniske grupper og knytter bånd over nasjonale og ofte kulturelle grenser. Disse prinsippene beskrives av Kramsch & Hooper på følgende måte:

”Working through the principles of ‘partnership’ and ‘subsidiarity’, transnational spatial planning operating within an intergovernmentalist framework is meant to usher in a Europe conceived as a purposed ‘multi level polity’ guided by a multiplicity of actors including the European Commission, national governments, urban and regional administrations, public/private partnerships, universities and elements of civil society” (Kramsch & Hooper, s.2)

Den europeiske integrasjonen er med andre ord beregnet til å være et samspill av aktører på flere nivåer. Det forventes at selvstendigheten til regionene blir styrket i samspill med overdragelse av ansvar fra nasjonalstaten til regionene. Grunnleggende her er etableringen av et begrep som omskriver integrasjonsprosessens innvirkninger på det politiske styringssystemet og som første gang ble brukt i sammenheng med strukturfondenes innvirkninger på det regionale nivået i Europa: multi- level governance. (Häkli & Kaplan 2002, Veggeland 2000)

Dagens forhold i regionene i Europa påvirkes av disse mekanismene. Tilhengerne av multi level governance- teorien hevder at dette innebærer muligheter for økt innflytelse og handlingsfrihet på mange plan for regionale styringsmakter. Grenseregionalt samarbeid er en av faktorene i dette nye systemet. I sammenheng med dette har sub-nasjonale enheter i Europa tilsynelatende styrket sin posisjon ovenfor nasjonalstatene og kontakten mellom politiske og private aktører på tvers av landegrenser har blitt intensivert. (Perkmann 2005, Strüver 2004, Kramsch, O. & Hooper, B 2004)

I innledningen og denne første delen av teorigapitelet har jeg laget en teoretisk ramme som skal gi grunnlag for forståelsen av grenseregionalt samarbeid og prosessene knyttet til etableringen av grenseoverskridende regioner. Jeg vil nå diskutere flere forhold som det er viktig å framheve i lys av resultater forskjellige forskere har kommet fram til ved hjelp av studier av diverse regionale samarbeidsprosjekter. Ved dette håper jeg å best kunne diskutere hvorvidt teorien om framveksten av nye styringsformer overensstemmer med realitetene i disse regionene og dermed lage grunnlag for undersøkelsen utført i min studieregion.

3.3 Grenseregionalt samarbeid. Samarbeid av flere aktører i henhold til teorien om governance?

Som jeg har beskrevet bygger governance- terminologien på forståelsen av at det brytes med styringssystemet der lokale eller nasjonale sentralregjeringer driver fram den politiske utviklingen i de enkle regionale enhetene. Dette skjer ved etableringen av kontaktnettverk og samarbeidsprosjekt der både offentlige og private aktører, som for eksempel bedrifter, tar del i utformingen av de nye trans-nasjonale samarbeidsområdene. Häkli & Kaplan (2002) påpeker i sin innledning at grenseregionalt samarbeid riktignok

foregår på flere nivåer, og involverer alt fra individuelle aktører, lokale styringsmakter, regionale nettverk, nasjonale regjeringer og internasjonale organisasjoner. Det viser seg imidlertid at det på grunn av involveringen av flere aktører kan være vanskelig å samkjøre interessene til en hver enkelt. Nødvendigheten av å hoppe mellom nivåene kan være til hinder for et fungerende samarbeid. Ofte blir ønskene til lokale aktører motarbeidet av nasjonale styringsmakter som ikke ønsker å miste sin andel av innflytelse og styringsrett. (Håkli og Kaplan 2002, s.11) Det kan med andre ord være vanskelig å samkjøre samarbeidsprosjektene på grunn av at flere aktører kan ha motstridende interesser. Samtidig virker det som om institusjonaliseringen av disse regionene ikke skjer like fort som først antatt.

Markus Perkmann (2003, 2005) viser i sine studier at det virkelig har vokst fram mange forskjellige grenseregionale samarbeidsprosjekter. Antallet av så kalte EUREGIO` s hadde i årene rundt årtusenskiftet kommet opp i over 80. Likevel understreker han at institusjonaliseringen ikke har kommet like langt som forventet. Mange av prosjektene blir ledet av regionale eliter som ser på regionaliseringsprosjektene som en mulighet til å profilere seg selv og er lite eller ikke institusjonaliserte. Han understreker også at det er store forskjeller mellom de enkelte grenseregionene. På spørsmål om grensekryssende samarbeid fører til etableringen av nye regionale enheter svarer han todelt (Perkmann 2005, s.25):

” First, the degree to which genuine cross-border agency is established across local cross-border spaces varies strongly, primarily dependent on the territorial-administrative context and specific local conditions for the emergence of such policy entrepreneurship”

Det finnes store forskjeller mellom de enkelte prosjektene men den avgjørende faktoren om grenseoverskridende institusjoner blir implementert ligger i hvorvidt disse transnasjonale samarbeidsprosjekt gjennomføres i rammene av de lokale forholdene. Jo mer selvstendighet de involverte regionene har jo lettere er det å etablere uavhengige institusjoner som skal styre dette felles grenseoverskridende prosjekt.

I tillegg understreker han at det selv i de områdene der det finnes etablerte institusjoner, som har som oppgave å styre samarbeidet på tvers av grensene, er det neppe hensiktsmessig til å omtale dem som en funksjonell region. Samarbeidet av flere aktører

på forskjellige nivåer viser seg å være knyttet opp mot betydelige vanskeligheter i praksis.

“Second, even in those cases where cross-border agency has been successfully institutionalised, however it appears premature to attribute a ‘region’ character to these entities. Although they assume pseudo-territorial features, and engage in strategies of cross-border identity building invoking territorial imaginaries, their relative dimensions in terms of organizational size and resource control are still small compared to the established public authorities on either side of the borders.” (Perkmann 2005, s.25)

Atter en gang legges det vekt på at det er de lokale styringsmaktene som må være pådriverne i utviklingen av relasjonene på tvers av landegrensene. Regionaliseringsprosessen virker til å være forsinket. Det vil si at det ikke automatisk dannes funksjonelle regioner på tvers av landegrenser.

3.4 Grensekryssende samarbeid. Et prosjekt drevet av grenseboerne nedenfra og opp?

Det andre viktige temaet i litteraturen er hvorvidt disse prosjektene får støtte og blir drevet av lokalbefolkningen. Flere autorer tar for seg problematikken om hvorvidt grenseregionale prosjekt er drevet fram av en gressrot bevegelse i befolkningen, eller om den heller er en bevegelse i interesse av lokale styringsmakter som muliggjør finansiering av diverse prosjekt i samarbeid med den Europeiske Unionen. Anke Strüver (2004) peker for eksempel på den manglende kunnskapen innbyggerne av en samarbeidsregion ved den tysk- nederlandske grensen har om grenseregionen de bor i. En spørreundersøkelse hun har utført viser at det er et fåtall av de såkalte grenseboerne som har kunnskap om eller involverer seg aktiv i utformingen av det grenseregionale prosjektet.

“The euregio’s governance structures are supposed to install both formal and informal cross-border integration. But they fail in terms of the latter- for they do not stimulate community building across the boarder or at least local borderlanders crossboarder interactions” (Strüver 2004,s.36)

Det virker med andre ord som om grenseregionale prosjekter i liten grad gjenspeiler interessen til folk som bor der. Dette fører til at innbyggerne ikke blir involvert og viser lite initiativ. Regionene som dannes kan derfor ikke sies til å være funksjonelle. Strüver konkluderer i sin artikkel med at:

”Between Germany and the Netherlands this social difference can be found is still existing and sharp borderlines of prejudices, which are at work in people`s everyday lives – and disproves the European Commision`s assumption that cognitive barriers between neighbouring countries have been overcome through intensified cross-border cooperation.” (Strüver 2004, s.37)

Martin Van der Velde og Henk Van Houtum (2004) skriver i sin artikkel om mobilitet av arbeidskraft på tvers av landegrenser at selv om det finnes initiativer fra den Europeiske Unionen og fra regioners side som skal støtte opp under mobiliteten til personer på søken etter arbeid har det i praksis lite skjedd. Mobilitet av personer har vært en av grunnprinsippene i europeisk samarbeid siden begynnelsen på samarbeidet mellom statene i kull- og stålunionen. Van der Velde og Van Houtum viser at det er mange forklaringsmodeller som blir lagt til grunn innen neo-klassisk økonomisk teori men trekker spesielt en aspekt fram i søken om å forklare den fortsatte immobiliteten blant grenseboerne. De kaller dette fenomenet ”the threshold of indifference” og peker på at de fleste innbyggerne i grenseregioner faktisk ikke bryr seg om mulighetene til å søke arbeid i arbeidsmarkedsregioner på den andre siden av de nasjonale grensene. Modeller omkring kulturelle barrierer og sosiologiske aspekter blir trukket fram i disse forklaringene. (Van der Velde & Van Houtum, 2004)

Samarbeidsformene har med andre ord ikke alltid ført til en tilnærming mellom innbyggerne i de forskjellige delene av regionale sammenslutninger. Selv om den Europeiske Unionen og de lokale styringsmaktene gjerne vil hjelpe til ved å støtte disse samarbeidsprosjektene viser studier at institusjonaliseringen av samarbeidet er vanskelig og skiller seg sterkt fra de forskjellige regionaliseringsprosjektene. Det påpekes spesielt at disse prosjektene hovedsakelig tjener lokale eliter og blir brukt av disse som en kanal for å få tilgang til økonomisk støtte fra EU og nasjonale midler gjennom addisjonalitetsprinsippet. Derfor er befolkningen lite engasjert og har et heller distansert om ikke likegyldig forhold til regionaliseringsprosjektene.

3.5 Teoretisk grunnlag for videre studium av grenseregionen

Som det fremgår av studier og litteratur omkring grenseregionalt samarbeid konkluderer mange av forskerne med at det i teorien så lovprisede grenseoverskridende samarbeidet ikke alltid er like forankret i grenseboernes bevissthet og bare sjeldent fører til etablering av velfungerende administrative enheter. Perkmann (2005) har som vist i sin studie av grenseregioner i Europa undersøkt forskjellige geografiske områder og grensekryssende prosjekt. Han konkluderer med at selv om grensekryssende prosjekt er framtreddende i de fleste grenseregionene i Europa så går de sjelden *”lenger enn mer eller mindre seremonielle deklarasjoner av felles visjoner om samarbeid på tvers av landegrensene.”* (Perkmann 2005, s.22 egen oversettelse)

Dette innebærer en forståelse om at framveksten av grenseregionale enheter ikke nødvendigvis innebærer en ny form for administrativ makt eller styringsform på tvers av landegrenser men heller gir uttrykk for at de fungerer som implementeringsinstrumenter for EU-politikk i de enkle enhetene. Resultater fra flere grenseregioner viser at institusjonaliseringen av samarbeidet ikke har kommet like langt som forventet. Dette momentet er viktig for undersøkelsen av grenseregionen ved trerikspunktet. Finnes det tegn på at grensekryssende samarbeid kun er styrt av EU- støttede prosjekt eller finnes det tegn på en gressrotbevegelse blant befolkningen som involverer flere aktører?

Et annet moment er grenseboernes tilnærming til grensekryssende prosjekter og mobilitet. I denne sammenhengen viste jeg til arbeidene til Anke Strüver (2004) som i sin studie av grenseregionen mellom Tyskland og Nederland forklarer at det ikke virker som om grensekryssende prosjekt har ført til dannelsen av en felles identitet. Hun påpeker tvert imot at kunnskapen om grenseregional samarbeid er lav blant befolkningen. Kun ytterst få respondenter i en spørreundersøkelse blant innbyggere i grenseregionen visste om de administrative enhetene implementert gjennom EUREGIO samarbeidet.

Også i grenseområdet mellom Spania og Frankrike som i utgangspunktet deler en felles historisk og til dels kulturell bakgrunn i den katalanske kulturen er det kun et fåtall av innbyggerne som kjenner til grensekryssende aktiviteter. (Häkli 2004) Kun 4-5 prosent av respondentene i denne undersøkelsen utført på begge sidene av grensen hadde kunnskap om hvordan grensekryssende samarbeid blir gjennomført i praksis. Dette blir

brukt som eksempel på at disse prosjektene ikke alltid er forankret i grenseboernes bevissthet. Begge studiene er bygget på tankeprosjekt i den kulturgeografiske tradisjonen og viser at kulturelle forskjeller kan tenkes å ha en betydelig rolle i nasjonalgrensenes rolle. Dette argumenteres for viser at grenser manifesteres i hodene til menneskene og er vanskelig å overvinne.

En siste studie som jeg valgte å framheve er studien omkring mobilitet blant arbeidstakere av Van Houtum og Van der Velde (2004). I utgangspunktet antas det i neoklassisk økonomisk teori at mobilitet av arbeidstakere påvirkes av prosesser knyttet til så kalte pull- og push faktorer. Det vil si at tiltrekkingskraft fra et arbeidsmarked fører til at arbeidstakere bestemmer seg for å flytte eller pendle på tvers av grenser. Høyere lønn eller lavere arbeidsledighet kan være noen av disse faktorene. Samtidig argumenteres det for at administrative hindringer i tilknytting til nasjonale grenser hindrer fri flyt av arbeidskraft. Van der Velde og Van Houtum påpeker imidlertid i sin studie at det i 1999 kun var 1,5 prosent av arbeidstakerne i Europas grenseregionene som jobbet i et annet land enn det de bodde i. Dette tyder med andre ord på at det er kun en liten del av den totale arbeidskraften som er mobil på tvers av landegrensene. Som forklart tidligere legges det i denne studien vekt på at de fleste menneskene ikke bryr seg om muligheten til migrasjon.

Resultatene av disse studiene viser et nyansert bilde av grenseregionale studier gjennomført i andre europeiske grenseregioner. Det etableres et bilde om at grenseregionale prosjekt er drevet av den politiske eliten i de enkle regionene. Pengestøtten fra EU antas å være hovedmotivasjonen for mange av prosjektene. Samtidig pekes det på at det i bare mindre grad etableres fungerende administrative enheter i tråd med tankene omkring regionalisering og svekkelse av nasjonalstaten. Dette er i strid med teoriene omkring grenseregionalt samarbeid presentert innledningsvis og jeg vil nå i neste del av oppgaven se på situasjonen i grenseregionen jeg har valgt for min undersøkelse. Stemmer det etablerte bilde overens med den faktiske situasjonen ved trerikspunktet? Resultatene av undersøkelsen bidrar til å føre diskusjonen omkring grenseregionalt samarbeid videre.

4.0 Prosjektbasert samarbeid på tvers av grensene

For å kartlegge hvorvidt en felles forståelse for regional samhørighet og mobilitet på tvers av grensene er i ferd med å vokse fram i den regionen jeg valgte ut for min casestudie ønsket jeg først å undersøke hvorvidt det eksisterte samarbeid på tvers av grensene i rammene av den Europeiske Unionens initiativer. Ved å undersøke kjente grenseoverskridende prosjekt tilknyttet EU`s regionale utviklingsstrategier håper jeg å kunne tegne et bilde av hvorvidt samarbeid eksisterer. I kjølvannet av europeiseringen legger den Europeiske Kommisjonen til rette for samarbeidsprosjekt på tvers av landegrenser gjennom støttemidlene fra strukturfondet. Hvordan er nå realitetene i grenseområdet rundt trerikspunktet? I tillegg utførte jeg flere dybdeintervjuer med nøkkelpersoner i de enkle prosjektene. Viktige resonnement av disse samtalene er flettet inn i framstillingen av resultatene.

4.1 INTERREG:

INTERREG er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet legger til rette for oppbygging av sosial og kulturelt fellesskap og har gjennom dette medvirket til en mer balansert utvikling og integrasjon i Europa. Et av hovedprinsippene for INTERREG er at regionene som deltar på hver side av en nasjonalgrense skal ha en felles strategi og et felles utviklingsprogram. Videre skal samarbeidet organiseres som et partnerskap, og det skal bygge på en ”grasrot-modell”¹ Slike ”bottom up” initiativer er som forklart i inngående kapittel sentrale i teorier omkring nye styringsformer og maktfordelingen i dagens politiske system. Ved at både private og offentlige aktører involverer seg i disse prosessene forventes at det lokale og regionale nivået styrkes.

INTERREG er et program i rammene av strukturfondene til den Europeiske Unionen. Den ble startet i 1990 og er nå inne i sin fjerde planfase (INTERREG IV) som begynte i 2007 og varer til 2013. Målet til INTERREG- initiativene er å sørge for at nasjonale grenser ikke lenger er til hinder for en avbalansert utvikling og integrasjon av et felles europeisk rom. Utviklingsprogrammer og prosjekter i grenseregionene utgjør størstedelen av virksomheten. Dette forventes å føre til forbedring av

¹ www.kulturråd.no

konkurransvilkårene og at den økonomiske utviklingen i disse regionene blir styrket. Ved siden av dette forventes at samarbeidet over grensene bidrar til å øke forståelse blant folkegruppene og at det på den måten knyttes bånd over nasjonale og ofte kulturelle grenser.²

Det som gjør disse prosjektene interessant for min undersøkelse er at de utgjør et forum der regionale aktører kan inngå samarbeid på tvers av nasjonalstatsgrenser i regi av den Europeiske Unionen. Som lagt fram tidligere innebærer dette en økning av handlingskapasiteten til de enkle regionene. I neste del skal det undersøkes nærmere hvordan det arbeides i rammene av disse programmene i grenseregionen mellom Østerrike, Sveits og Italia.

4.1.1 INTERREG ved trerikspunktet

Samarbeidet er institusjonalisert ved INTERREG- prosjektområdene mellom Østerrike og Italia og Italia og Sveits. Gjennom INTERREG- samarbeidsavtalene mellom landene finnes det muligheter til å søke om pengestøtte fra både regionale og europeiske midler for offentlige men også private aktører. Regionen rundt trerikspunktet har vært støtteområdet siden Østerrike har blitt medlem av EU i 1995. Forskjellige initiativer har blitt organisert i prosjeksperioden til både INTERREG II, III og nå IV.

En gjennomgang av alle prosjektene som har blitt godkjent av koordinasjonsbyrået til samarbeidet mellom Østerrike og Italia og Italia og Sveits i Bolzano (Italia) viser at over 50 mindre, men også til dels omfattende prosjekt har mottatt pengestøtte av de involverte regionene og den Europeiske Unionen i planperioden til INTERREG III.³ I en samtale med en koordinator for samarbeidet mellom Süd- og Nord-Tirol ble det bekreftet at samarbeidet over landegrensene har vært omfattende de siste årene og at det er mange aspekter det er verdt å framheve. Finansieringen av prosjekter som deles mellom EU, nasjonale og regionale midler støtter opp under og legger basisen for samarbeid mellom offentlige og private institusjoner over landegrenser. Gjennom INTERREG- prosjektene har det utviklet seg en vilje blant organistorene om å forsøke å skape samarbeidsprosjekt som til stor del finansieres av midlene som står til rådighet. I samtalen kommer det fram

² www.interreg.net/uebersicht/grundinfo.htm

³ www.interreg.net/downloads/Projektei_14032006.pdf

at det området som er mitt case i denne oppgaven, er et av fokusområdene i INTERREG-prosjektene mellom Italia, Østerrike og Sveits. (Samtale, 06. 05. 2005)

Det hersker med andre ord ikke tvil om at etableringen og gjennomføringen av disse prosjektene er viktig ikke bare på det økonomiske nivået. Samtidig er den også en viktig faktor for etableringen av kontakt mellom politiske enheter i de enkelte regionene.

Som praktiske eksempler på hvordan samarbeidet fungerer kan det vises til et samarbeidsprosjekt av 25 museer og kulturelle institusjoner i grenseregionen gjennom det ”magiske raetiske triangelet”.³ Disse kulturelle institusjonene har valgt å markedsføre seg på en felles basis, nemlig den raetiske kulturarven. Gjennom samarbeidet presenteres de forskjellige kulturinstitusjoner på en felles plattform som ikke bare skal informere grenseboerne i de enkelte nasjonale enhetene om det kulturelle tilbudet, men også gjøre området kjent utover dens grenser i håp om å tiltrekke besøkende til regionen. Et annet eksempel er INTERREGIO- messen som ble organisert i juli 2003 der bedrifter innenfor håndverk, industri, turisme og landbruk fikk muligheten til å promotere sin virksomhet på en arena tilgjengelig for utstillere fra alle de tre nasjonalstatene.⁴ Denne messen har ifølge en av organisatorene vært viktig for å gjøre mulighetene for samarbeid i grenseregionen kjent for et større publikum. Gjennom utvekslingen av informasjon blant bedrifter, men også synliggjøring av potensialene i de andre nasjonale markedene, har denne messen bidratt til å knytte bånd mellom de økonomiske aktørene i trerikspunktområdet. (Samtale 15.12.2007) Senere i denne oppgaven vil jeg undersøke om slike initiativer fører til økt mobilitet blant bedrifter i grenseområdet.

Et siste eksempel er samarbeidet mellom de forskjellige turismeforbundene i de tre regionene i 3 Länder Rad & Bike Arena.⁵ I løpet av dette samarbeidet ble det laget en kartoversikt over sykkelstier i grenseområdet i form av en kartbok. Målet med dette initiativet var å markedsføre grenseregionen som en turistdestinasjon utad. Dette gjøres ved å skape en felles sykkelregion som går på tvers av grensene i området.

Disse prosjektene er bare noen eksempler på hvordan den felles forståelsen av regional samhörighet blir forsøkt underbygget gjennom samarbeid på tvers av landegrensene i

³ www.interreg-mrd.org

⁴ www.messe-interregio.org

⁵ www.rad-bike-arena.com

rammene av INTERREG- prosjektene. Spesielt innen turistsektoren forsøker man å skape oppmerksomhet i et forsøk på å tiltrekke gjester til regionen. Flere av prosjektene omfatter aktører fra alle de tre tilknyttede nasjonalstatene i grenseområdet. En felles forståelse av regionen og ønske om å arbeide sammen på tvers av landegrensene virker derfor å være på plass blant initiativtakerne. Ved oppstarten til den nye planperioden fra 2008 til 2013 ble det dannet et såkalt INTERREG- råd som skal støtte opp under virksomhetene i grenseregionen. Alle initiativene blir markedsført under samlebegrepet 'Terra raetica'. (Tageszeitung Dolomiten, 21.12.2007) En slik institusjonalisering av samarbeidet styrker samarbeidet mellom de forskjellige partnerregionene i grenseområdet ytterligere. Samarbeidet blir støttet fra politisk hold i alle tre regionene rundt trerikspunktet. Lokale politiske ledere understreker viktigheten av samarbeidet på tvers av landegrensene for å skape utvikling i området. Institusjonalisering som denne er i tråd med teorien presentert i inngående kapittel om at regional samarbeid skaper nye former for politisk og administrativ samarbeid på tvers av landegrensene.

INTERREG- samarbeidet i grenseområdet er som vist utbredt og mange aktører fra forskjellige nivåer, fra både offentlige og private organisasjoner, involverer seg i prosjektene. I en samtale med en medarbeider fra en regional-utviklingsorganisasjon i Østerrike understreker han at:

” INTERREG- prosjektene har alt å si for samarbeidet mellom regionene. Grensen mellom Sveits og Østerrike har lenge vært sterk forankret. Først nå de siste årene har samarbeidet på tvers av den blitt forsterket. Pengemidlene som er til disposisjon fra EU gjør at flere ønsker å ta del i de grensekryssende prosjektene. Uten midlene fra EU hadde det trolig fortsatt vært lite samarbeid. Alle tre regionene ligger i utgangspunktet langt fra sentrene til sine respektive nasjonalstater og gjennom samarbeidet prøver man å skape et felles sentrum som styrker enkeltregionene.” (Samtale 14.12.2007)

Undersøkelsen av INTERREG- aktivitetene i regionen har vist at det finnes et stort antall prosjekter som involverer både offentlige, men også private aktører fra alle tre underenhetene i denne regionen ved trerikspunktet. Betydningen av disse for byggingen av en felles forståelse av regional samarbeid blir av alle mine informanter understreket. INTERREG prosjektene klarer å engasjere mange grenseboere og synliggjør mulighetene som ligger i grenseregionen, samt at de hjelper til å markedsføre

grenseregionen utad mot tilgrensende områder. Ved å skape oppmerksomhet om mulighetene på den respektive andre siden av grensene ønsker initiativtakerne å skape en bevissthet blant befolkningen om at grensekryssende aktiviteter er positive og viktige i forhold til regionale utviklingsstrategier. Samtidig spiller den politiske støtten en avgjørende rolle. Samarbeid på tvers av grenser blir promovert av de politiske aktørene og lokal media i området.

4.2 EURES:

EURES eller European Employment Services er et samarbeid mellom EU/ EØS landene og Sveits. Den har satt seg som mål til å fremme fri bevegelighet av arbeidskraft innen EU/EØS området. EURES er tilknyttet de nasjonale arbeidskontorene som for eksempel NAV i Norge. EURES- kontorene tilbyr hjelp både til arbeidstakere som ønsker å ta arbeid i et av de andre partnerskapslandene og til arbeidsgivere som ønsker å rekruttere arbeidskraft fra utlandet. I virksomheten vektlegges bistand og informasjon om regler i de forskjellige medlemslandene, utveksling av stillingsutlysninger i en felles database og lignende støttefunksjoner som skal forenkle overgangen fra sitt eget nasjonale arbeidsmarked til arbeidsmarkedet i et av de andre medlemslandene i samarbeidet.

4.2.1 EURES TransTirolia

I grenseregionen finnes det et eget initiativ tilknyttet EURES- nettverket. Den kaller seg for EURES TransTirolia og er et nettverk bestående av arbeidsmarkedsinstitusjonene i de enkle sub- nasjonale enhetene på hver side av de nasjonale grensene. Arbeidsledigheten er lavt i alle de tre regionene og lå i 2007 på rundt 2 prosent.(Samtale, 26.04.07)

Det vil si at det ikke foreligger et klassisk behov for arbeidskraft i et av markedene, med samtidig høy arbeidsledighet på den andre siden av grensen. Som for eksempel i grenseområdet mellom Tyskland og Nederland. (Jansen, 2000) Som forklart tidligere brukes teorier om pull – push faktorer, som for eksempel stort behov for arbeidskraft eller stor forskjell i inntjeningsmuligheter, i neolibérale forklaringsmodeller om migrasjon. (Van Houtum & Van der Velde, 2004) Jeg vil nå i denne omgangen undersøke hvilke faktorer som påvirker mobilitet av arbeidstakere i grenseregionen.

EURES TransTirolia har satt seg som mål å informere arbeidstakere i de tre forskjellige administrative enhetene om muligheter i de andre nasjoners arbeidsmarkeder. Som informasjonssentrum for både arbeidstakere som søker jobb, men også arbeidsgivere som ønsker å ansette utenlandsk arbeidskraft, er det mange oppgaver som utføres. Presentasjon av arbeidsmarkedet ved messer og lignende er viktige for å spre informasjonen om mulighetene i området. I en artikkel i det sveitsiske magasinet Amagenda fra 2001 beskriver forfatteren Onna Riedi forholdene i grenseområdet.⁶ Hun påpeker at det er ganske stor mobilitet av arbeidstakere fra Østerrike og Italia til Sveits. Dette faktumet forklarer hun med høyere lønninger i Sveits sammenlignet med de andre arbeidsmarkedene i studieregionen. For å undersøke dette nærmere kontaktet jeg en medarbeider i EURES TransTirolia. I en undersøkelse publisert på nettsiden til EURES–samarbeidet i grensregionen⁷ presenteres en studie av om hvordan mobiliteten av arbeidstakere på tvers av de nasjonale grensene manifesterte seg i 2007. Mens det var henholdsvis 438 arbeidstakere fra Nord-Tirol og 528 fra Südtirol som hadde vært ansatt i Graubünden var det kun 41 sveitsiske arbeidstakere som var mobile på tvers av grensen til Nord-Tirol og kun 12 som hadde et arbeidsforhold i Südtirol. Det viser seg med andre ord at det finnes mobilitet blant arbeidstakere i grenseregionen, men at det er hovedsakelig det sveitsiske arbeidsmarkedet som trekker til seg utenlandsk arbeidskraft. I en samtale med en kvinne fra grensekommunen Graun i Italia kommer det fram at det er to årsaker til dette forholdet. For det første er lønnsnivået i Sveits betydelig høyere enn i de to andre regionene. For det andre er det flere sektorer som for eksempel tjenestesektoren som har til tider stor, sesongbettinget etterspørsel av arbeidskraft. De store internasjonalt kjente vinterdestinasjonene St. Moritz og Samnaun/Ischgl tiltrekker seg arbeidskraft langt utover de regionale grensene. Min informant jobbet selv på et hotell i Sveits og forklarte at lønnsforskjellen veide opp for kjøreturen fra Italia til Sveits. Hun forklarte at hun kjente mange som var i samme situasjon som henne og at det å arbeide på andre siden av grensen for mange er meget attraktivt og ikke byr på problemer da det ikke finnes språkbarrierer mellom de tre regionene. (Samtale med Informant. 10.05.2007)

⁶ http://www.edudoc.ch/static/infopartner/periodika_fs/2001/AM_Agenda/Ausgabe_02_2001/ama1238.pdf

⁷ www.eures-transtirolia.org

I en samtale med en konsulent fra EURES- samarbeidet i grenseregionen ble dette bildet noe utdypet. Det finnes et samarbeid mellom de enkle offentlige arbeidsmarkedsinstitusjonene i de tre regionene og migrasjonen skyldes hovedsakelig høyere lønnsnivå i Sveits samt en noe annen sammensetning mellom sektorene i de tre regionene. I følge denne konsulenten har færre personer valgt å bli mobile på tvers av landegrensene de siste årene. En utjevning av forholdene mellom de tre regionene nevnes som mulig forklaring. På spørsmål hvorvidt INTERREG- prosjektene har ført til en høyere utveksling av arbeidskraft avkrefter informanten en synlig påvirkning. Hun medgår allikevel at INTERREG- prosjektene er til hjelp for regionen i og med at de klarer å skape en felles profil utad og skaper en felles forståelse om grenseregionen. Dette gjenspeiler seg i at mange av grenseboerne involverer seg i de forskjellige prosjektene. Spesielt nevner informanten INTERREGIO- messen der bedrifter fra forskjellige sektorer og alle tre stater presenterte sine produkter. Dette prosjektet førte til en utveksling av kontakter og bevisstgjøring av mulighetene på tvers av nasjonalstatlige grenser. Hun nevner likevel at det fortsatt finnes flere barrierer som forhindrer problemfri flyt av arbeidskraft mellom regionene. Blant annet ved at de fleste stillingene først lyses ut på det nasjonale arbeidsmarkedet. Det vil si at arbeidsledige fra andre regioner i de enkle nasjonalstatene gis forrang foran arbeidssøkende med annen nasjonalitet.

Det finnes med andre ord en viss mobilitet av arbeidskraft i grenseregionen. Dette gjelder hovedsakelig migrasjon til Sveits, noe som forklares med det høyere lønnsnivået i denne delen av grenseregionen. Likevel holder denne mobiliteten seg begrenset og har de siste årene til og med blitt mindre. Lav arbeidsledighet i alle tre regionene og til dels sesongbetinget mangel på arbeidskraft fører til at arbeidstakere fra for eksempel Tyskland kommer til regionen i vintermånedene for å jobbe i de store vinterdestinasjonene. Det viser seg at arbeidsmigrasjon finnes i studieområdet men at den er av begrenset omfang. Dette viser at det rent arbeidsmarkedsmessig ikke er snakk om en funksjonell region.

4.3 Xong- festivalen:

I tillegg til INTERREG og EURES initiativene ble jeg tidlig i arbeidet med oppgaven gjort oppmerksom på et prosjekt som har satt seg som overordnet mål til å skape

interaksjon på tvers av landegrensene på et noe annet grunnlag. XONG er en kulturfestival som i 2008 blir organisert for tiende gang. I flere år har organisasjonskomiteen forsøkt å skape interaksjon på tvers av landegrensene ved hjelp av kulturelle aktiviteter. Bygget opp rundt målet om å føre menneskene i grenseregionen nærmere hverandre organiserer kulturorganisasjonen Arcus Raetiae (raetiske bue) blant annet en festival-uke med konserter, workshops, teaterforestillinger og kulturvandring. Artister og deltakere kommer fra alle delene av grenseregionen .

Ifølge en av lederne av prosjektet (Samtale 04.05.07) ønsker man med dette å skape interaksjon på tvers av grensene ved hjelp av kulturell utveksling. Målet er en bevisstgjøring av forskjellene som også kan skape forståelse og interesse blant innbyggerne i grenseregionen. Grensene, som ikke bare er nasjonale men til dels også kulturelle og språklige, har ifølge lederen for dette prosjektet manifestert seg både i hodene og i hjertene til grenseboerne og kan ikke bare avskaffes fra politisk hold. Tomrommet må fylles ved hjelp av aktiv involvering av grenseboerne for å skape kontakt på tvers av grensene. Prosjektet XONG ønsker å skape utveksling og bevisstgjøring av mulighetene i grenseregionen. Disse tankene gjenspeiler noe av problematikken knyttet til den manglende involveringen av grenseboerne framsatt i teorikapittelet. XONG- Festivalen tilbyr aktiviteter i alle de tre nasjonalstatene ved trerikspunktet og har skapt en plattform for interaksjon i kulturell ånd. Min informant presiserer at festivalen ikke blir støttet av midler fra INTERREG- programmene. Dette for å opprettholde et profil som et uavhengig kulturell initiativ. Mange av mine informanter roser dette prosjektet da den har en samlende effekt på grenseboerne. Den er en av aktivitetene som fører til at samarbeid og kontakt på tvers av landegrensene ilegges positive egenskaper blant befolkningen. Min undersøkelse av forskjellige initiativer i grenseregionen har vist at det for det første finnes et stort antall prosjekter som har et mål om å skape mobilitet og interaksjon på tvers av landegrensene. Når det gjelder INTERREG- prosjektene så er det hovedsakelig offentlige initiativtakere som benytter anledningen til å kunne samarbeide med andre administrative enheter på den andre siden av grensen. Likevel vil jeg påpeke at det i mange av samtalene med informanter har kommet fram et positivt bilde av disse initiativene. Prosjektene omtales på en positiv måte og i alle informelle samtalene jeg hadde i løpet av mitt opphold i grenseregionen ble samarbeid på tvers av grensene og mobilitet omtalt med rosende ord. Samtalene med initiativtakere og diverse aktører i denne samarbeidsprosessen har vist at det blir gjort forsøk på å skape en felles forståelse blant beboerne i grenseregionen om at samarbeid på

tvers av grensene er mulig og ikke minst positiv for utviklingen av området. I neste kapittel presenterer jeg min undersøkelse av mobilitet på tvers av landegrensene blant bedrifter. Som presentert i det innledende kapittelet ønsker jeg å undersøke hvorvidt mobilitet eksisterer. Denne informasjonen hjelper til med å etablere et bilde av grenseregionens omfang og funksjonalitet. Jeg utforsker faktorene som spiller en rolle i valg av mobilitet eller immobilitet. Bryr potensielle grensekryssende bedrifter seg om mulighetene i de tilgrensende markedene?

5. 0 Elektronisk spørreundersøkelse

For å kartlegge om det finnes bedrifter som er mobile på tvers av landegrensene, i denne regionen, valgte jeg å gjennomføre en elektronisk spørreundersøkelse. Denne undersøkelsen sendte jeg til de enkelte bedriftene via e-post. Da jeg ønsket å få en pekepinn på mobiliteten i området før min feltarbeidsperiode i regionen, var jeg i Norge da den ble gjennomført. Ved hjelp av resultatene til denne undersøkelsen fikk jeg muligheten til å stake ut veien for det videre arbeidet i prosjektet. Resultatene dannet bakgrunn for innsamlingen av ytterligere data gjennom intervjuer av bedrifter og politiske aktører i området. I August 2003 hadde det som beskrevet tidligere blitt organisert en felles messe for bedrifter lokalisert i grenseregionen gjennom et INTERREG- prosjekt. Målet med denne messen var å skape en felles plattform der bedrifter, organisasjoner og innbyggerne i grenseregionene skulle møtes og introduseres for hverandre. Prosjektet var en suksess med mer enn 300 utstillere som presenterte sine produkter og tjenester. I lys av denne interessen ville det være naturlig å anta at bedrifter i regionen er eller potensielt kan bli mobile. Etter en nøye gjennomgang av deltakerlisten og lister over bedrifter lokaliserte i grenseregionen valgte jeg til sammen 20 bedrifter per land som jeg inviterte til å være med i undersøkelsen min.

Respondentene var lokalisert i følgende områder, som alle er grensenære.

- Sveits: Bezirk Inn (Unterengadin og Müstair)
- Østerrike: Bezirk Landeck
- Italia: Bezirk Vinschgau

For å teste funksjonaliteten til min spørreundersøkelse sendte jeg først ut en invitasjons e-post (se vedlegg 2) til ti bedrifter i Sveits. I denne e-posten informerte jeg om

undersøkelsens tema og overordnede mål. Kort tid etterpå hadde jeg mottatt to svar. Undersøkelsen viste seg å fungere og jeg sendte ut invitasjoner til undersøkelsen til resten av bedriftene. I invitasjonen ba jeg bedriftslederne om å ta del i undersøkelsen og informerte samtidig om at resultatet skulle anonymiseres. Jeg skal nå kort beskrive oppbyggingen av spørreundersøkelsen og diskutere valg i tilknytning til spørsmålene jeg stilte til bedriftslederne.

5.1 Oppbyggingen av spørreundersøkelsen

Som beskrevet tidligere i denne oppgaven ønsket jeg å kartlegge små og mellomstore bedrifters mobilitet i regionen. Jeg tok derfor utgangspunkt i bedriftens størrelse ved å stille spørsmål om antall ansatte. Svaralternativene kom jeg fram til ved å bruke den nye definisjonen av små og mellomstore bedrifter den Europeiske Unionen har etablert i 2005. Denne definisjonen begrenser størrelsen på små og mellomstore bedrifter til opp til 250 ansatte.⁸

Betriebe Vinschgau		Seite 1/6	0%
--------------------	--	--------------	----

1.	Wie viele Mitarbeiter/innen hat Ihr Betrieb?	
	☐	Ich habe keine Angestellten. Ich betreibe ein Einzelunternehmen
	☐	Mein Betrieb hat weniger als 10 Mitarbeiter/innen
	☐	Mein Betrieb hat zwischen 10 und 49 Mitarbeiter/innen
	☐	Mein Betrieb hat zwischen 50 und 250 Mitarbeiter/innen
	☐	Mein Betrieb hat mehr als 250 Mitarbeiter

Umfrage erstellt mit Hilfe von '2ask'		<input type="button" value="Weiter"/>
---	--	---------------------------------------

⁸ http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/sme_user_guide.pdf

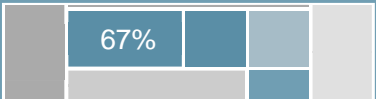
Når bedriftslederen har svart på første spørsmål og trykker på `videre` - knappen kommer neste spørsmål automatisk opp. Denne elektroniske løsningen gir spørreundersøkelsen flyt og fører deltakeren hurtig fra spørsmål til spørsmål. Forskeren bestemmer rekkefølgen av spørsmålene og leder dermed respondenten gjennom undersøkelsen på en forhåndsbestemt rekkefølge.

Spørsmål nummer to er et lukket ja/nei spørsmål. Dette er hovedspørsmålet i undersøkelsen, og dreide seg om hvorvidt din bedrift de siste to årene har tatt oppdrag på den andre siden av grensen og innefor grenseregionen mellom Østerrike, Italia og Sveits? Her ønsket jeg å måle antall bedrifter som har vært grenseoverskridende aktive de siste 24 månedene. Ved hjelp av dette klarte jeg å dele respondentene inn i mobile og ikke mobile bedrifter, noe som var viktig for den videre gjennomføringen av spørreundersøkelsen.

Betriebe Vinschgau		Seite 2/6	17%	
2.	Hat Ihr Betrieb in den letzten 2 Jahren Dienstleistungen oder Aufträge im benachbarten österreichischen oder schweizerischen Wirtschaftsraum ausgeführt? *			
☐ Ja ☐ Nein				
Zurück	Umfrage erstellt mit Hilfe von '2ask'		2ask	Weiter

Bedrifter som ikke har vært mobile og som svarer nei på dette spørsmålet blir automatisk sendt videre til neste spørsmål. Her kartlegges hvorfor de bedriftene, som ikke har vært trans-nasjonal aktive, har valgt å forbli aktive bare i sin egen nasjonal region. Her vil jeg atter en gang vise til Van der Velde & Van Houtum (2004) som i sin studie om migrasjon peker på at de fleste arbeidstakerne ikke vurderer å søke jobb i et annet land i Europa. De

utvider dermed neoklassiske økonomiske teorier som har pull-push og block–hold faktorer som det viktigste paradigme innfor studier omkring grensekryssende mobilitet. De påpeker at det heller er snakk om en likegyldighet fra arbeidstakernes side som fører til at mobiliteten forblir lav. Svaralternativene bygger på denne forståelsen. Spørsmål jeg ønsker å svare på er om det finnes en aktiv vilje blant bedriftene til å være mobile på tvers av nasjonale grenser? Kan svarene tyde på utviklingen av en grenseoverskridende økonomisk region eller spiller slik aktivitet bare en liten, om noen rolle i bedriftsledernes hverdag? Første svaralternativ beskriver muligheten for at bedrifter aktivt har forsøkt til å få innpass i markeder på den andre siden av grensene. Til nå har denne bedriften ikke lykket med å etablere seg der. Dette beskrives som en entydig block situasjon. Mobilitet er ønsket av respondenten men stoppes av forskjellige årsaker. Det andre svaralternativet passer for bedrifter som har vurdert å prøve å etablere kontakt med utenlandske kunder. Denne planen har likevel ikke blitt videreført av bedriften i første omgang. Det tredje alternativet passer for bedrifter som har vurdert en eventuell grenseoverskridende virksomhet som ikke er aktuell for sin egen bedrift. Denne typen bedriftsleder har vært inne på tanken om mobilitet men kommet fram til at den ikke er aktuell. Det siste svaralternativet omfatter bedrifter som aldri har tenkt tanken på å bli mobile på tvers av landegrenser. Disse bedriftene passer best til teorien omkring ” The treshold of indifference”. Disse bedriftslederne er likegyldige til muligheten for mobilitet på tvers av landegrenser.

Betriebe Vinschgau		Seite 5/6			
3.		Welche Aussage trifft am ehesten auf Ihre Situation zu?			
		☐	Ich habe mich um Aufträge im benachbarten Ausland beworben und aktiv versucht dort Kunden zu gewinnen. Meine Bemühungen haben aber leider bisher nicht zum Erfolg geführt.		
		☐	Ich habe mir schon öfters überlegt die Tätigkeit meines Betriebes in das nahe gelegene Ausland auszuweiten. Bisher habe ich noch nichts bzw. wenig unternommen um dieses Vorhaben in die Tat umzusetzen.		
		☐	<input type="text"/>		
		☐	<input type="text"/>		

		☐ Für mich und meinen Betrieb ist es nicht von Interesse Kunden aus dem benachbarten Ausland zu bewerben. Ich kann mir nicht vorstellen Aufträge im nahe gelegenen Ausland auszuführen
		☐ Ich habe mir eigentlich noch nie Gedanken über die Möglichkeit einer grenzüberschreitenden, wirtschaftlichen Tätigkeit gemacht.
<div> <div>Zurück</div> <div>Umfrage erstellt mit Hilfe von '2ask'</div> <div>2ask</div> <div>Weiter</div> </div>		

De bedriftene som har svart at de har utført jobboppdrag i andre deler av grenseregionen får et annet oppfølgingsspørsmål enn de immobile bedriftene. Disse mobile bedriftene ønsket jeg å undersøke litt nærmere. I det første oppfølgingsspørsmålet undersøkte jeg om et mobilt firma er aktivt i begge de utenlandske delene av grenseregionen eller ikke. Med dette ønsket jeg å kartlegge den geografiske aksjonsradiusen til de enkelte deltakerne. I regionen finnes det både en EU –intern og en EU- ekstern grense. Har dette innflytelse på om hvor bedriftene er aktive?

Betriebe Vinschgau		Seite 3/6	<div> <div></div> <div></div> <div>33%</div> </div>
3.	Wo wurden diese Aufträge ausgeführt? *		
	☐ Tirol ☐ Graubünden ☐ Der Betrieb war in beiden Regionen tätig.		
<div> <div>Zurück</div> <div>Umfrage erstellt mit Hilfe von '2ask'</div> <div>2ask</div> <div>Weiter</div> </div>			

Ved hjelp av det siste oppfølgingsspørsmålet prøvde jeg å kartlegge motivene til bedriftene for å bli mobile. Også her legges tankene til Van Houtum & Van der Velde (2004) til grunn for å teoretisere mulige vurderinger fra bedriftens side. Første svaralternativ omfatter en situasjon der bedriften har ledig kapasitet som kan fylles ved å vinne kunder i de andre delene av studieregionen. Det andre alternativet bygger på klassiske modeller om tiltrekningskraft fra markedet på den andre siden av grensen på grunn av større fortjeningsmuligheter. Det tredje alternativet er mobilitet på grunn av stor etterspørsel etter varene eller tjenestene i de respektive markedene på den andre siden av de nasjonale grensene. I tillegg har jeg gitt bedriftene muligheten til å beskrive årsaker for mobilitet i åpen tekst. Dette spørsmålet hjelper meg å kartlegge hvordan bedriftslederne subjektivt vurderer sin egen situasjon og hva som anses for å være beveggrunner for aktivitet på tvers av grensene.

Betriebe Vinschgau		Seite 4/6	50%
--------------------	--	--------------	-----

4.	Welche Aussage trifft am ehesten auf Ihre Situation zu? Wenn keine der vorgegebene Vorschläge ihre Situation beschreibt, dann beschreiben Sie bitte Ihre Situation mit eigenen Worten (Alternative 4)								
	<table border="1"> <tr> <td>☐</td> <td>Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Auftragslage in Südtirol die Kapazität meines Betriebes nicht ausschöpft.</td> </tr> <tr> <td>☐</td> <td>Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Wertschöpfungsmöglichkeiten im Graubünden bzw. in Nord-Tirol besser sind als in Südtirol</td> </tr> <tr> <td>☐</td> <td>Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Nachfrage an den vom Betrieb angebotenen Diensten dort sehr gross ist.</td> </tr> <tr> <td>☐</td> <td><input type="text"/></td> </tr> </table>	☐	Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Auftragslage in Südtirol die Kapazität meines Betriebes nicht ausschöpft.	☐	Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Wertschöpfungsmöglichkeiten im Graubünden bzw. in Nord-Tirol besser sind als in Südtirol	☐	Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Nachfrage an den vom Betrieb angebotenen Diensten dort sehr gross ist.	☐	<input type="text"/>
☐	Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Auftragslage in Südtirol die Kapazität meines Betriebes nicht ausschöpft.								
☐	Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Wertschöpfungsmöglichkeiten im Graubünden bzw. in Nord-Tirol besser sind als in Südtirol								
☐	Mein Betrieb ist im nahen Ausland tätig da die Nachfrage an den vom Betrieb angebotenen Diensten dort sehr gross ist.								
☐	<input type="text"/>								

Zurück	Umfrage erstellt mit Hilfe von '2ask'	2ask	Weiter
--------	---	------	--------

Avslutningsvis i undersøkelsen takket jeg for samarbeidet og gjorde oppmerksom på at der er tilgjengelig for tilbakemeldinger fra bedriftenes side.

Betriebe Vinschgau	Seite 6/6	83%
--------------------	--------------	-----

Ende des Fragebogens

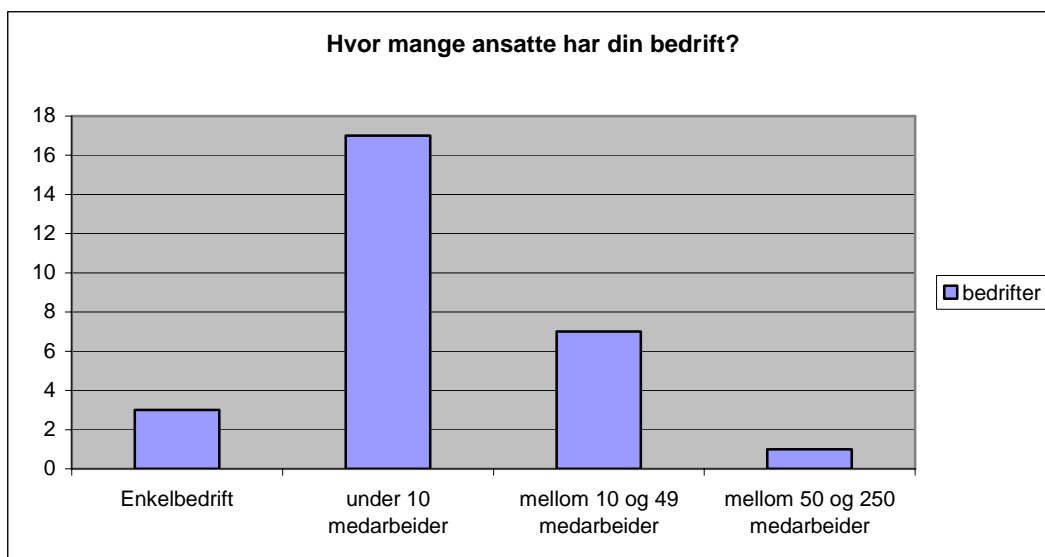
Vielen Dank für die Teilnahme an meiner Umfrage. Ihre Mitarbeit ist für die Durchführung meiner Studie von grosser Bedeutung.
Bei eventuellen Fragen oder Anregungen bitte zögern Sie nicht mit mir Kontakt aufzunehmen.

han.sen@gmx.net

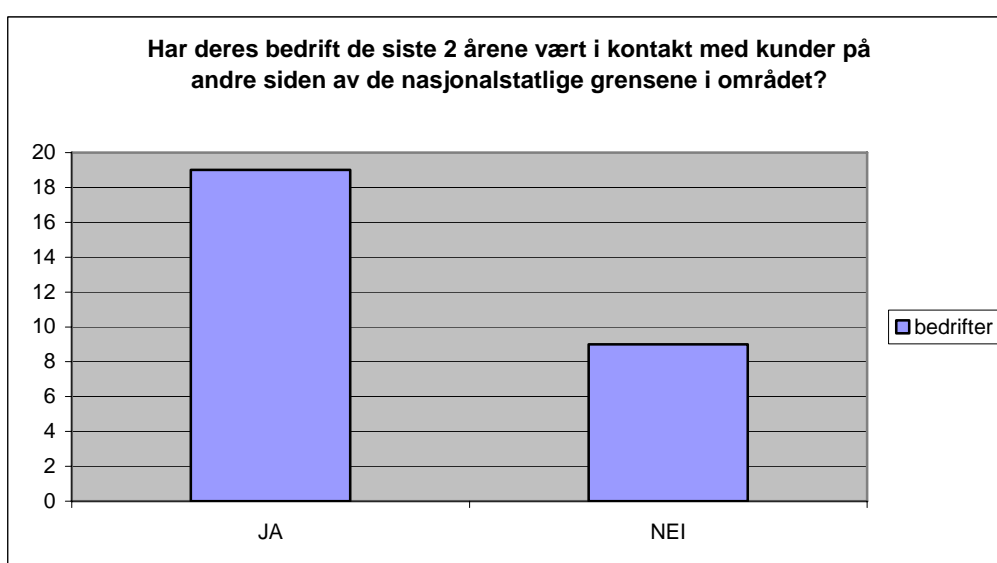
Zurück	Umfrage erstellt mit Hilfe von '2ask'	2ask	Absenden
--------	--	------	----------

5.2 Resultater av spørreundersøkelsen

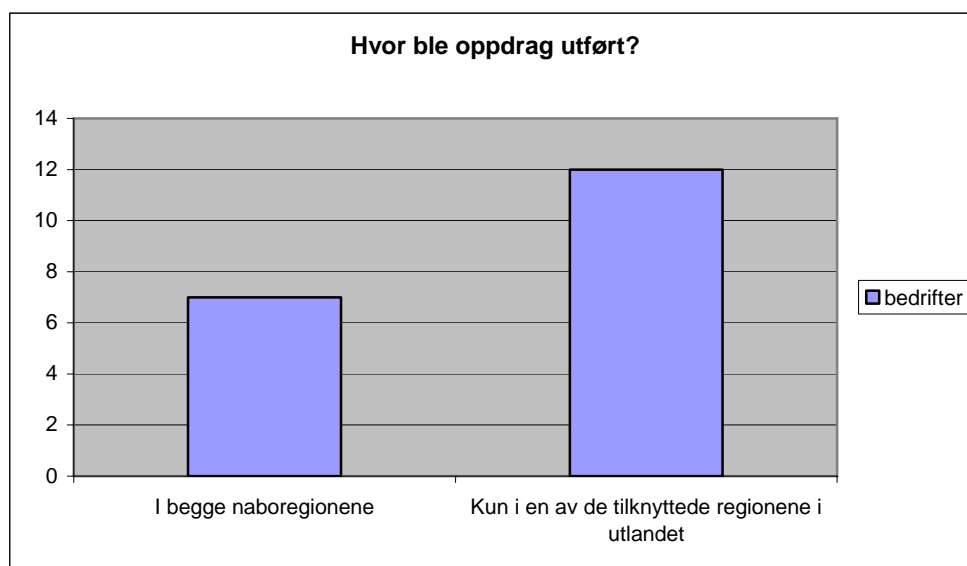
28 bedrifter (6 fra Østerrike, 15 fra Italia og 7 fra Sveits) svarte på min spørreundersøkelse. 3 av dem var enkeltmannsbedrifter, 17 bedrifter hadde under 10 ansatte, 7 bedrifter hadde mellom 10 og 49 medarbeider og kun én av deltakerne hadde mellom 50 og 250 ansatte. Alle bedriftene falt dermed inn under definisjonen av små og mellomstore bedrifter. Som vi ser har brorparten av bedriftene som har sendt inn svar på min undersøkelse under 10 medarbeidere. Dette gjenspeiler strukturen i bedriftsmarkedet i regionen, som er preget av små håndverksbedrifter ved siden av noen enkelte større industribedrifter. (Samtale, 13.12.2006) Både regionen Engadin (CH) og Landeck(A) er kjent for sine vintersportssteder St.Moritz, Samnaun og Ischgl. Mange bedrifter jobber i tilknytting til turisme, det være seg i byggebransjen eller som leverandører for forskjellige tjenester. Håndverksbedrifter innen hovedsakelig tre- og metallbearbeidingssektor er også viktig.

Med spørsmål nummer to ønsket jeg å skille mellom bedriftene som har vært mobile over landegrenser og de som i de siste to årene ikke har utført oppdrag eller arbeider i andre deler av studieområdet. Ved hjelp av dette klarte jeg å se på om det faktisk finnes mobile bedrifter. Av alle respondentene var det 19 bedrifter som de siste to årene hadde vært økonomisk aktiv på andre siden av grensene i området. 9 bedrifter svarte at de ikke var med på slik grensekryssende aktivitet. Det er med andre ord en stor overvekt av bedriftene som er mobil på tvers av landegrensene. Vi kan dermed slå fast at det finnes en grensekryssende økonomisk aktivitet i området. Det er selvfølgelig ikke mulig å bruke disse tallene i henhold til statistisk relevans for hele regionen, men de gir meg likevel en pekepinn på faktiske forhold i grenseregionen.

Hvor ble så disse oppdragene utført? På spørsmål om geografisk aksjonsradius for bedriftene svarer 12 av de 19 bedriftene at de bare har vært aktive i én av de tilgrensende regioner utenfor nasjonalgrensene. Kun 7 bedrifter har vært aktive i begge de respektive utenlandske områdene ved trerikspunktet. Det virker med andre ord som om det er flest bedrifter som oftest konsentrerer seg om én av de to mulig markedene. En mulig forklaring her er de geografiske forholdene i grenseregionen. I området finnes det tre grenseoverganger. En mellom Østerrike og Sveits ved Martina, en mellom Italia og Sveits ved Müstair og en mellom Østerrike og Italia ved Reschen. Resultatene tyder på at bedriftene konsentrerer seg om områdene som ligger nærmest sin egen lokalisering. Ved at grenseovergangene til dels ligger på fjelloverganger, er person- og varetransport påvirket av de geografiske forholdene i området.

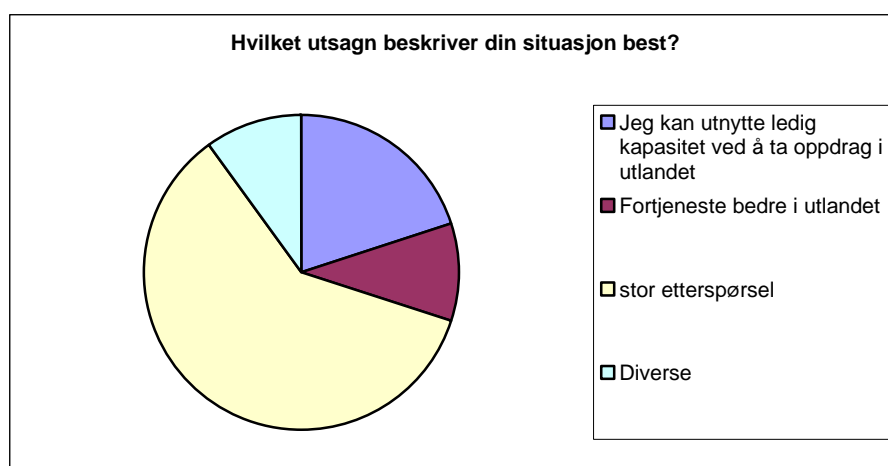
I det siste spørsmålet til bedriftene som har svart ja på innledende spørsmål og som har vært mobile på tvers av landegrensene har jeg som beskrevet innledningsvis ønsket å undersøke hvilke insentiver som har vært utslagsgivende for bedriftslederne om å ta i bruk virkemidler for å skape grensekryssende aktivitet. Såkalte pull/push faktorer som beskriver enten tiltrekningskraften til det utenlandske markedet eller krefter som presser bedriften fra hjemmemarkedet og inn i områder på andre siden av grensen.

De fleste bedriftene svarer her at etterspørselen etter varene eller tjenestene bedriftene tilbyr er stor i markedene på den andre siden av grensene. Denne klassiske pull- faktoren viser at det finnes kontakt mellom markedene og bedriftene på tvers av grensene i området. Noen bedrifter sier også at grensekryssende mobilitet gir muligheten til å

utnytte ledig kapasitet. Dette er en typisk push-faktor. Det vil si at etterspørselen i hjemmemarkedet suppleres med oppdrag eller kunder fra den andre siden av de nasjonale grensene. To av respondentene har svart at bedre fortjeneste er den viktigste årsaken for mobiliteten. Dette er overraskende da lønnsforskjellen mellom områdene i Sveits og de to områdene i Østerrike og Italia i utgangspunktet er stor. Ifølge EURES-undersøkelser har spesielt italienske og østerrikske arbeidere tradisjonelt søkt arbeid i de sveitsiske områdene av regionen. Dette virker ikke som en viktig faktor for bedriftene.

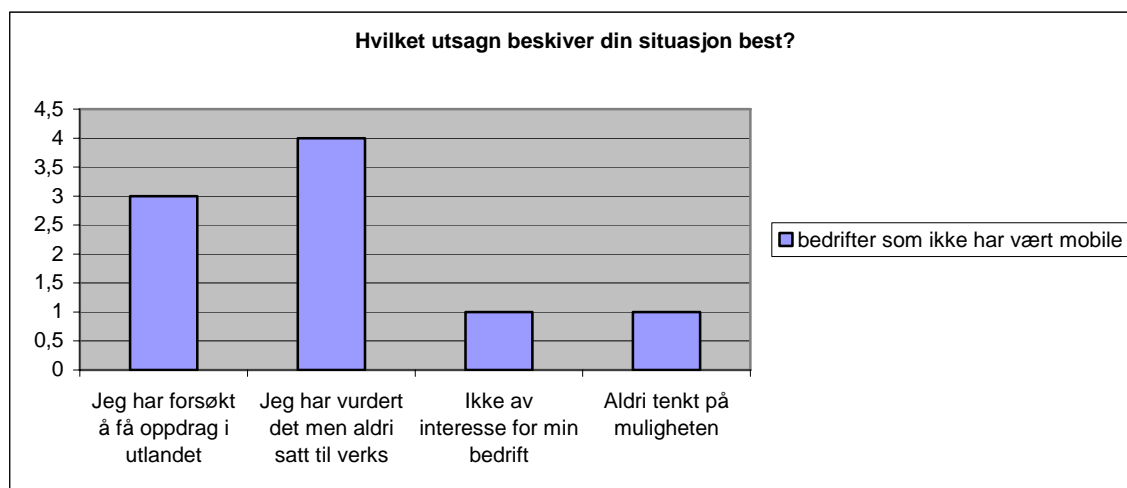
Til slutt har to bedrifter angitt diverse årsaker som personlig bekjentskap som førte til mobilitet på tvers av grensene.

For alle bedriftene som har svart med ja i innledende spørsmål er det mulig å tegne følgende bilde.

De bedriftene som svarte nei i det innledende spørsmålet og som ikke har vært mobile de siste to årene, fikk også et oppfølgingsspørsmål. Bakgrunnen for dette var å undersøke hvorvidt teorien til Van Houtum & Van der Velde (2004) omkring 'The threshold of indifference' kan brukes i sammenheng med situasjonen til bedriftene i området. Som det framgår av svarene så har tre bedrifter forsøkt til å etablere kontakt med kunder på tvers av landegrensene. Fire av bedriftene har vurdert et slikt framstøt, men har aldri gjennomført disse planene. Kun én bedrift har vurdert mobilitet som uaktuelt for sin bedrift, mens den siste bedriften aldri har tenkt på muligheten.

Disse tallene viser at til og med de bedriftene som ikke har vært mobile har et aktivt forhold til mobilitet på tvers av landegrenser.

Dette tyder på at det finnes økonomisk mobilitet mellom de enkelte regionene på bedriftsbasis og at initiativer som for eksempel INTERREG- messen kan ha ført til en profilering av grenseregionen og synliggjøring av mobilitets- mulighetene blant bedriftene i området. Likevel er det viktig å påpeke at man ikke kan trekke sluttninger fra disse resultatene til en større populasjon, da utvalget er for lite til at resultatene er statistisk reliable. Det var kun 28 bedrifter som svarte på min invitasjon til deltagelse. Det er for eksempel mulig at flertallet av bedriftene som ikke har svart på min henvendelse ikke har vurdert mobilitet som aktuell.

Både dokumentanalysen samt spørreundersøkelsen tyder likevel på at det finnes grensekryssende aktivitet i grenseområdet. Dataene indikerer dermed at det finnes en viss interaksjon på tvers av landegrensene i mitt case, både når det gjelder grensekryssende aktiviteter i form av EU- finansierte prosjekter, private initiativer og økonomisk mobilitet av bedrifter. Det finnes med andre ord tegn på at det utvikles bånd på tvers av landegrensene. Når det gjelder institusjonaliseringen av disse prosessene så er det på det klare at dette er et heller løst samarbeid som samsvarer med resultatene fra tidligere forskningsresultater innen grenseregionale studier. Det virker ikke som om interaksjonen har ført til etableringen av en omfattende funksjonell region. Som vist finnes det flere prosjekt i tilknytning til INTERREG- samarbeidet og en viss form for arbeidsmigrasjon og pendling mellom de enkelte delene av grenseregionen.

Etter å ha tatt for meg første problemstillingen i oppgaven vil jeg nå rette søkelyset mot grenseboernes tilnærming til grensekryssende mobilitet og samarbeid. Gjennom samtaler

med innbyggere og aktører i området samlet jeg informasjon om holdninger omkring oppgavens tema. Jeg skal i neste kapittel gjøre greie for disse samtalene og gi et bilde av synspunktene til innbyggerne i regionen og aktører i grensekryssende arbeid. Jeg ønsker å framheve enda en gang at denne tilnærmingen er med på å styrke oppgaven betraktelig da jeg klarer å belyse informasjonen ut i fra flere synspunkter og vinkler. Er det pågående grenseregionale prosjektet forankret i lokalbefolkningens opinion? Hvordan forholder seg grenseboerne til mulighetene som ifølge politiske aktører i området skapes gjennom nedbyggingen av nasjonalstatlige barrierer og samtidig støtte for interaksjon på tvers av grensene?

6.0 Holdninger til mobilitet og grensekryssende samarbeid blant grenseboerne

I første del av oppgaven etablerte jeg et bilde av en grenseregion der det finnes grensekryssende initiativer både i regi av offentlige samarbeidsprosjekt og av private aktører. Jeg utførte i andre del av min studieperiode dybdeintervju av respondenter i området for å kartlegge hvordan grenseboerne forholder seg til disse grensekryssende prosjekter. Jeg har i hovedsak allerede innarbeidet viktige poenger fra disse samtalene i første del av oppgaven, men jeg ønsker allikevel å oppsummere viktige temaer som har kommet opp i løpet av samtalene og som ikke har blitt diskutert enda. Som vist har tidligere grenseregionale studier ofte påpekt manglende forankring for grensekryssende aktiviteter og prosjekter blant lokalbefolkningen. Gjennom samtaler med respondenter fra offentlige instanser, private initiativer, bedriftsledere og ansatte har jeg belyst disse aspektene nærmere.

6.1 Grenseregionalt samarbeid i rammene av EU-prosjekt

Når det gjelder samtalene jeg har ført med respondentene i grenseregionen så har alle omtalt grensekryssende prosjekter som en viktig faktor for etableringen av den første kontakten mellom de enkelte aktørene i grenseregionen. Når man ser det i lys av teoriene presentert innledningsvis, viser det seg at det hersker enighet om at spesielt INTERREG-samarbeidet er en viktig faktor i grenseregionalt samarbeid i studieregionen. En av respondentene, en medarbeider av et initiativ for regional utvikling i Südtirol (Samtale

15.12.2006) peker på en interessant teori: det er regionens geografiske lokalitet i tilknytting til grensene som muliggjør at økonomisk støtte frigjøres gjennom pengemidlene fra EU, staten og regionen. Grensene spiller dermed en avgjørende rolle for aktiviteten i regionen. Respondenten går langt i å antyde at mange prosjekt hovedsakelig organiseres på grunn av at pengemidlene disponeres. Dette er et standpunkt som presenteres i mange undersøkelser i andre europeiske grenseregioner. Er grensekryssende prosjekt kun en mulighet for å få tilgang til midler fra EU-strukturfondene? Initiativtakerne jeg har snakket med opplyser at det selvfølgelig er helt avgjørende at pengemidler står til disposisjon. Det vektlegges likevel at grensekryssende samarbeid også eksisterer utenom rammene til INTERREG- prosjektene. Kulturfestivalen XONG er et strålende eksempel på et initiativ fra en uavhengig 'bottom up' - bevegelse. Som forklart tidligere har de menneskene jeg har kommet i kontakt med i grenseregionen alle uttalt seg positiv til grensekryssende prosjekter og samarbeid. Det virker som om respondentene medgir at det har vært en trend mot større åpenhet og interaksjon mellom de enkelte delene av grenseregionen de siste årene.

I en samtale med en arbeidstaker i regionen (samtale 10.05.2007) fikk jeg opplyst at grenseboerne krysser grensene ofte på grunn av kulturelle tilbus eller daglige gjøremål og lignende. Grensehandelen er omfattende og fører til økt trafikk på tvers av grensene. Prisforskjeller på matvarer og avgiftsbelagte varer som bensin og tobakk fører til økt grensehandel spesielt til det tollfrie området Samnaun i Sveits. De fleste respondentene opplyser om økt kontakt mellom innbyggerne fra de tre delene av grenseregionen. Grenseregionalt samarbeid og mobilitet er etter det jeg har erfart et tema som er forankret i bevisstheten til grenseboerne i området. Alle personene jeg har vært i kontakt med, både gjennom offisielle kanaler og i uformelle samtaler hadde et forhold til temaet, men til tross for dette er det viktig å understreke at intensiteten i kontakten på tvers av grensene ikke alltid var like høy.

6.2 Grensekryssende mobilitet av bedrifter

Når det gjelder bedriftslederne jeg har snakket med så virker det som om at de er bevisst på mulighetene for mobilitet og grensekryssende aktivitet. I en samtale med en møbelsnekker fra St.Valentin a.d.H. (Italia) opplyste bedriftslederen at han kjøper alle trevarene han trenger til sin virksomhet fra en leverandør i Tirol/ Østerrike. Han opplyser

at han tidligere fikk sine leveranser fra en italiensk bedrift. Kvaliteten på varene og leveransen var bedre fra den nye leverandøren og dette førte til at de fleste bedriftene i grenseområdet bestilte trevarene fra det østerrikske firmaet. Transportkostnadene er lave og åpningen av grensene har forenklet prosessen ved å importere varer fra de tilgrensende regionene i områdene. (samtale 05.05.2007)

Likevel har alle ansatte og ledere i bedriftene jeg snakket med påpekt at handelen og kontakten på tvers av landegrensene bare utgjør en liten del av den totale omsetningen og oppdragsmengden til de enkelte bedriftene. Som vist gjennom spørreundersøkelsen har et flertall av mine respondenter vært grensekryssende aktiv de siste 24 månedene. Det finnes dermed en viss utveksling av tjenester og varer på tvers av landegrensene. Størsteparten av virksomheten foregår likevel på hjemmemarkedet til bedriftene. Det hadde dermed vært feil å hevde at regionen ved trerikspunktet har utviklet seg til en fullkommen funksjonell økonomisk region. Det finnes likevel tendenser av mobilitet og en generell bevissthet på mulighetene i grenseregionen. Som vist tidligere var det kun en av respondentene i bedriftsundersøkelsen som aldri hadde forholdt seg til grensekryssende mobilitet.

7.0 Konklusjon

I løpet av denne oppgaven og mitt opphold i grenseområdet har jeg kommet i kontakt med mange interessante personer som på en utrolig måte har åpnet seg ovenfor meg og med iver har svart på mine henvendelse og spørsmål.

Som beskrevet i første del av oppgaven ønsket jeg først og fremst å undersøke om og i hvilken grad det fantes noe form for grensekryssende samarbeid i det geografiske området som er mitt case. Dokumentanalysen og undersøkelser på Internett har vist at det finnes aktiviteter i regi av prosjektene finansiert av den Europeiske Unionen. Samarbeidet i rammene av INTERREG er institusjonalisert ved samarbeidsavtaler mellom de enkelte medlemslandene og fungerer på en bra måte. Det finnes et stort antall av prosjekt som har blitt gjennomført og samarbeidet er også institusjonalisert i det såkalte Interregio-rådet. I samtale med respondentene knyttet til prosjektene opplyses om viktigheten av samarbeidet for å fremme interaksjonen på tvers av grensene. Det skapes med andre ord trans-nasjonale samarbeidsformer. Mange av prosjektene i området omfatter i tillegg både offentlige og private aktører. Dette stemmer overens med teorien om at flere aktører fra flere nivåer involverer seg i den grensekryssende aktiviteten. Spesielt prosjekter som har sitt opphav i så kalte 'bottom up' initiativer som har tatt form i følge av engasjement blant lokalbefolkningen fører til en forankring av initiativene i bevisstheten til grenseboerne. Ved hjelp av dybdeintervjuer kom jeg i kontakt med flere initiativtakere samt brukere av tilbudene. Omfanget av prosjekter og graden av mobilitet har vært økende de siste årene og det virker for meg som om en felles grenseregionalt bevissthet er i ferd med å manifestere seg. Man er tross dette langt fra etableringen av en homogen, funksjonell region i grenseområdet slik den er definert i teorikapittelet. Kontakt mellom aktører fra de forskjellige statene er likevel etablert og utveksling av informasjon og erfaringer skjer i større grad enn før europeiseringen skjøt fart på midten av nittitallet.

Når det gjelder den elektroniske spørreundersøkelsen jeg gjennomførte, så har det vist seg at også mange bedrifter i studieregionen er mobile på tvers av landegrensene. Ved hjelp av samtaler med bedriftsledere og ansatte i regionen styrkes bildet av at mobilitet på tvers av grensene vurderes av mange fortløpende som et alternativ for å utvide virksomheten til de enkelte bedriftene.

I besvarelsen av problemstillingen som omhandler holdninger til grensekryssende samarbeid blant lokalbefolkningen har det vist seg at innflytelsen av grensene på menneskenes liv har blitt forandret de siste årene. Alle mine respondenter hadde meninger eller erfaringer knyttet til grensekryssende mobilitet og samarbeid, et bildet som avviker delvis fra resultatene i andre grenseregionale studier omtalt i teorikapittelet. Den forholdsvis høye kulturelle og språklige homogeniteten av regionen rundt trerikspunktet kan være en av forklaringene for at interaksjon lettere kan komme i stand i mitt studieområdet enn i andre grenseregioner der språklige barrierer hemmer mobilitet og samarbeid. En viktig faktor som etter mitt syn er avgjørende for dette er at mulighetene for interaksjon blir omtalt positivt i media og av politiske aktører i grenseområdet. Det skapes en positiv forståelse av grensekryssende samarbeid. Dette gjenspeiler seg i holdningene hos lokalbefolkningen.

Hvorvidt resultatene av oppgaven er overførbare i forhold til andre europeiske grenseregioner er usikkert. I rammene av denne semesteroppgaven hadde jeg ikke muligheten til å undersøke mine resultatene nærmere, for eksempel ved å sammenligne dem med forholdene i andre grenseregioner i Europa. Dette hadde sikkert styrket oppgaven betraktelig. Jeg har likevel tegnet et bilde av grenseregionen jeg er oppvokst i og anser arbeidet som et bidrag som kan brukes til videre forskning innenfor grenseregionale studier.

Litteraturliste:

Adshead, Maura (2002). *Developing European Regions? Comparative governance, policy networks and European integration*. Athenaeum Press Ltd.

Brenner, N et al. (eds.) Introduction: State Space in Question. *Brenner, N. et al. (2003) State/space. A reader*. Blackwell: Malden Mass.

Bøås, M., e.a. The Weave World: The Regional Interweaving of Economies, Ideas and Identities. *Söderbaum, F. & Shaw, T.M. (eds.) 2003. Theories of New Regionalism*. Palgrave Macmillan: Houndmills

Gomm, R., Hammersley, M, et.al ed.(2000) *Case Study Method: Key Issues, Key texts*. Sage Publications. London

Häkli, J. Governing the mountains. Cross-Border regionalization in Catalonia. *Kramsch, O. & Hooper, B . (eds.) 2004. Cross-Border Governance in the European Union*. Routledge. London

Häkli, J. & Kaplan, D.H. Learning from Europe? Borderlands in Social and Geographical Context. *Häkli, J. & Kaplan, D.H. (2002) Boundaries and Place*. Rowman & Littlefield Publishers. Lanham

Hesselberg, J. (1998). *Spørreundersøkelse og Intervju i utviklingsland*. Occasional Paper nr. 25. Oslo: Institutt for Sosiologi og Samfunnsgeografi

Janssen, M. Borders and Labour- market Integration: Where is the Difference between Interregional and Cross-Border Mobility. *Van der Velde, M. & Van Houtum, H. (eds.) 2000. Borders, Regions, and People*. Pion Ltd. London

Jessop, B. The Political Economy of Scale and the Construction of Cross-Border Micro Regions. *Söderbaum, F. & Shaw, T.M. (eds.) 2003. Theories of New Regionalism*. Palgrave Macmillan: Houndmills

Kaplan, D.H. Assymetrical and Hybrid Identities in the Northern Italian Borderlands. *Häkli, J. & Kaplan, D.H. (eds.) (2002) Boundaries and Place*. Rowman & Littlefield Publishers. Lanham

Keating, M. The Invention of Regions: Political Restructuring and Territorial Government in Western Europe. *Brenner, N. et al. eds. (2003) State/space. A reader*. Blackwell: Malden Mass.

Kramsch, O. & Hooper, B. Introduction. *Kramsch, O. & Hooper, B. (eds.) 2004. Cross-Border Governance in the European Union*. Routledge. London

Kvale, Steinar (2005) *InterView. En introduksjon til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag

Minghi, J. Changing Geographies of Scale and Hierarchy in European Borderlands. *Häkli, J. & Kaplan, D.H. (eds.) (2002) Boundaries and Place*. Rowman & Littlefield Publishers. Lanham

Olsen, Johan P. (2002). *The many faces of Europeanization*. Arena working paper. University of Oslo

Paasi, A. The Changing discourses on Political Boundaries. *Van Houtum, H., Kramsch, O. & Zierhofer W. (2005) B/Ordering Space*. Ashgate: Aldershot

Perkmann, M. Euroregions: Institutional Entrepreneurship in the European Union. *Perkmann, M. & Sum, N-L. eds. (2002) Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions*. Palgrave Macmillan: Houndmills

Perkmann, M. (2005). *Cross-border regions in Europe. Significance and drivers of regional cross-border cooperation*. Loughborough University

Scott, J.W. Euroregions, Governance and Transborder Cooperation Within the EU. Van der Velde, M. & Van Houtum, H. (eds.) 2000. *Borders, Regions, and People*. Pion Ltd. London

Söderbaum Fredrik. Introduction: Theories of New Regionalism. Söderbaum, F. & Shaw, T.M. (eds.) 2003. *Theories of New Regionalism*. Palgrave Macmillan: Houndmills

Storper, M. (1997). *The regional world. Territorial development in a global economy*. New York: Guilford Press

Strüver, A. 'We are only allowed to re-act, not to act. Kramsch, O. & Hooper, B. (eds.) 2004. *Cross-Border Governance in the European Union*. Routledge. London

Sum, N-L & Perkmann, M. Globalization, Regionalisation and Cross Border Regions: Scales, Discourses and Governance. Perkmann, M. & Sum, N-L. eds. (2002) *Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions*. Palgrave Macmillan: Houndmills

Thagaard, T (2003). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget. Bergen

Van der Velde, M. og Van Houtum, H. De- politicizing labour market indifference and immobility in the European Union. Kramsch, O. & Hooper, B. (eds.). 2004. *Cross-Border Governance in the European Union*. Routledge. London

Van Houtum, H. 1997. *The development of Cross-Border Economic Relations*. Chapter 1-3 Center Dissertation University Tilburg. Tilburg

Veggeland, N. 2000. *Den nye regionalismen. Europeisk integrasjon og flernivåstyring*. Fagbokforlaget. Bergen

Yin, R.K. (2003). *Case study research. Design and methods*. Sage Publications. London

Vedlegg:

Vedlegg 1: Informantintervjuer og samtaler:

Informant	Stilling	Dato
Dr. Arno Schuster	Stellvertretender Amtsdirektor des Amtes für europäische Integration der Autonomen Provinz Bozen-Südtirol	06.04.2006/ 26.04.2007
Nadja Moriggl	Eures-konsulent	13.12.2006
Mag. Gerald Jochum	Geschäftsführer MIAR/ regioL	14.12.2006
Gustav Tschenett	Obmann Genossenschaft für Weiterbildung und Regionalentwicklung	15.12.2006
Dr. Thomas Lunger	Mitarbeiter Export-abteilung Handelskammer Bozen	26.04.2007
Konrad Messner	Organisator XONG- festivalen/ president Arcus Rætiae	04.05.2007
Georg Stecher	Tischler St. Valentin	05.05.2007
Samtale		
Günther Habicher	Ansatt	10.05.2007
Christian Paulmichl	Ansatt	10.05.2007
Helene Stecher	Ansatt	16.05.2007

Vedlegg 2: Bedrifter som har mottatt elektronisk spørreundersøkelse:

Bedrifter i Italia: fra listen over utstillere Interregio-messe 2003:

1. Telser: Tischlerei	Mals	info@telser.it
2. Thöni Josef & Co.: Stühleproduzent	Prad am Stj.	info@thoeni-stuehle.it
3. Stecher R & Co.: Abdichtungssysteme	Mals	info@stecher.it
4. Paulmichl: Betonfertigteile	Prad am Stj.	info@paulmichl.it
5. Elmak: Türen und Tore	Schlanders	info@elmak.it
6. Holzbau Lechner: Holzbau	Prad am Stj.	holzbau.lechner@dnet.it
7. Eller Parkett: Parkettböden produzent	Graun	info@eller-parkett.com
8. Electro Peer: Geschäft und Installationen	Eyrs	electro.peer@dnet.it
9. Stecher Georg: Möbel Tischler	St.Valentin a.d.h.	info@stecher.bz
10. Interform: Fliesen, Interieur, usw.	Prad am Stj.	info@internform.it
11. Schönthaler: Bausteinwerk	Eyrs	info@schoenthaler.com
12. Baugut: Baufirma	Reschen	info@baugut.com
13. Habicher Holzbau: Holzbaufirma	St.Valentin a.d.H.	habicher@holzbau.it
14. Moriggl Gmbh: Heizung/Sanitär	Glurns	info@moriggl.com

www.meinhandwerker.lvh.it / offisiell katalog over håndverksbedrifter i Südtirol

15. Metallbau Glurns: Metallbau	Glurns	info@metallbau.it
16. Ziernheld Isolierungen: Spenglerei	Mals	ziernheld.j@rolmail.it
17. Jörg Rupert & Josef OHG: Zimmerei	Mals	info@joerg.it
18. Malloth Josef: Bad& Heizung	Mals	info@malloth.it
19. Ebensberger Peter: Bodenleger, Mosaik	Prad am Stj.	info@terrazzo.it
20. Thobias Thaler: Montage von Holzkonst.	Schluderns	info@tobias-thaler.com

Bedrifter Sveits: fra listen over utstillere Interregio-messe 2003

1. Architekt Jenal: Architektenbüro	Samnaun	info@jenal.net
2. Foffa + Conrad: Hoch und Tiefbau	Müstair	info@foffa-conrad.ch
3. Rauch Metallbau: Metallbau	Zernez	rauchmetall@bluewin.ch

4. Artis Plan AG: Innenarchitektur und Design	Samnaun	info@artisplan.com
5. Li & Co Gmbh: Kork –Böden	Müstair	lisch@bluewin.ch
6. Falegnameria Frars Fallet: Snekkerverksted	Müstair	lorenzfaller@bluewin.ch
7. ArvenArche: Tremøbler	Müstair	info@arvenarche.ch
8. Tschenett Gian: Fliesenleger, Ofensetzer,...	Sent	ofen-platten.tschenett@bluewin.ch
9. Peer Tools: Håndverksredskaper. Produksjon	Ftan	peertools@bluewin.ch
10. Hohenegger & Söhne: Bauunternehmen	Valchava	hohenegger@gmx.net

Gate24 Swissportal: gule sider i Sveits

11. Stupan & Greiner: Malermeister und Stukkatur	Müstair	r.greiner@datacomm.ch
12. Hohenegger Renè: Baufirma	Müstair	hoheneggerbrail@datacomm.ch
13. G. Lazzarini & Co.: Baufirma	Scuol	scuol@lazzarini.ch
14. Roman Erni AG: Spenglerei	Ftan	r.erni.ag@deep.ch
15. Jörg Luzi: Spenglerei	Zernez	j.luzi@tiscalinet.ch
16. Caratsch SA: Elektrofachgeschäft	Müstair	caratsch-sa@bluewin.ch
17. Electra Buin SA: Elektrogeschäft und Install.	Scuol	electra-buin@bluewin.ch
18. Tonercote Engiadina: Bad- Restaurationen	Sur En	puorgerbosshardt@bluewin.ch
19. Benderer Sent Gmbh: Sanitäre Anlagen	Sent	benderer@datacomm.ch
20. Ch. Tung: Sanitäre Anlagen, Heizungen	Zernez	tung@tiscalinet.ch

Bedrifter Østerrike: fra listen over utstillere Interregio-messe 2003

1. Berger Raumausstattung: Tapezierer/Inneng.	Prutz	raumausstatter@berger-markus.at
2. Erwin Bouvier Gmbh: Bad-& Badeaustattung	Ried im O.	m.schaffenrath@bouvier.at
3. Micheluzzi Kurt: malerarbeiten	Pfunds	info@micheluzzi.com
4. Romantik-Himmelbetten Massiv-Tischlerei	Prutz	hohenberger@tirol.com
5. Walch Gmbh: Tischlerei/ klimateknikk	Landeck	office@walch.at
6. Malerei Netzer: Malermeister	Pfunds	b.netzer@utanet.at
7. Auer Bild & Rahmen: Rahmen und Bilder	Landeck	info@bild-rahmen.at
8. Fifex - Fliesen-Öfen-Design: Fliesen + Öfen	Landeck	office@fifex.at
9. Die Küchenprofis: Küchen	Prutz	info@kuechenprofis.at
10. EAH: Elektro Anlagen Huber Gmbh	Landeck	scherl@eah.at

11. Tischlerei Tschallener Gmbh & CO. KG:	Ried i O.	info@tischlerei-tschallener.at
12. Fenster-Türen-Möbel Mall: Möbel, Türen	Nauders	mall@tirol.com
13. Pedrolini Gmbh: Spenglerei	Nauders	pedrolini@aon.at
14. Josko Oberland: Fenster und Türen	Pfunds	brunner@joskopartner.at

www.herold.at gule sider Østerrike

15. Krismer Wendelin: Bau- und Möbeltischler	Fiss	info@tischlerei-krismer.at
16. Rainalter Ekehardt Gmbh: Sanitäranlagen	Landeck (Samnaun)	office@rainalter.at
17. Elektrotechnik Plangger: Elektroinstalationen	Fiss	etp1@a1.net
18. Gigele Bau-Gmbh: Bauunternehmen	Fliss	office@gigele.at
19. Handle Robert: Zimmerei	Ried im O.	h.handle@utanet.at
20. Mallex: Malerbetrieb	Fliess	office@mallex.at

Vedlegg 3: Invitasjonse-post til bedriftene

Guten Tag,

*Mein Name ist Hannes Senoner und ich studiere Wirtschaftsgeographie an der Universität in Oslo/Norwegen. Ich schreibe zur Zeit an meiner Diplomarbeit zum Thema: **Grenzüberschreitende Mobilität von kleinen und mittleren Unternehmen im rätischen Dreiländereck**. Ich bin gebürtiger Südtiroler und ich interessiere mich für diese Region da ich selbst verwandschaftliche Verbindungen im Dreiländereck habe.*

Vor knapp drei Jahren wurde in Graun im Vinschgau die INTERREGIO- Messe veranstaltet. Mehr als 300 Aussteller aus Südtirol, Graubünden und Nordtirol haben damals an der Wirtschaftsschau teilgenommen. Zweck der Messe war es eine Plattform für den Austausch von Informationen zu schaffen und die Knüpfung von Kontakten zwischen Betrieben und Kunden aus den verschiedenen Teilnehmeregionen zu unterstützen.

Was hat sich nun in den letzten Jahren im Hinblick auf die grenzüberschreitende Mobilität von Betrieben im Dreiländereck getan? Sind mehrere Betriebe heute grenzüberschreitend tätig oder hat sich trotz Wegfallens einiger bürokratischer Hindernisse wenig geändert?

Um Antworten auf diese Fragen zu bekommen habe ich einen elektronischen Fragebogen entwickelt. Die Beantwortung des Fragebogens dauert ungefähr 2-3 Minuten. Ich hoffe nun dass Sie sich die Zeit nehmen um meinen Fragebogen zu beantworten.

Ich versuche Betriebe aller Art und in den verschiedensten Situationen anzusprechen, ganz egal ob ihr Betrieb grenzüberschreitend tätig ist oder nicht. Ihr Betrieb ist ein Akteur im grenzüberschreitenden Wirtschaftsraum und durch die Teilnahme an meiner Umfrage beeinflussen Sie das Ergebnis meiner Studie. Ich hoffe am Ende meiner Arbeit ein authentisches Bild der Situation im Dreiländereck zeichnen zu können. Die Ergebnisse können hoffentlich dazu beitragen die Aufmerksamkeit auf die Situation auch Ihres Betriebes zu richten.

Alle Ergebnisse der Umfrage werden natürlich vertraulich behandelt und nur zu wissenschaftlichen Zwecken verwendet. Alle Betriebe werden bei Veröffentlichung der Ergebnisse anonymisiert.

Hier gehts zur Umfrage:

<https://secure.2ask.net/0002/f2df8f61c414b74a/survey.html>

Vedlegg 4: Intervjuguide

UNIVERSITETET
I OSLO

Hannes Senoner
Schlossweg 5
39015 St.Leonhard/Pass.
Tel.: +39 329 9626626
E-mail: han.sen@gmx.net

Grenzüberschreitende wirtschaftliche Zusammenarbeit im rätischen Dreiländereck.

Ich untersuche im Rahmen einer Masterarbeit in Wirtschafts- und Sozialgeographie die grenzüberschreitende Zusammenarbeit im rätischen Dreiländereck. Besonderes Augenmerk lege ich dabei auf die wirtschaftliche Mobilität von klein- und mittelgroßen Betrieben (SMB). Ich versuche dabei den Prozess der Mobilität von Betrieben über die Grenzen zu untersuchen. Fragen auf die ich eine Antwort suche sind z.B.: Wie werden Kontakte mit potenziellen Kunden auf der anderen Seite der Grenze geknüpft? Wie verlaufen grenzüberschreitende wirtschaftliche Aktivitäten? Wie versuchen klein und mittelgroße Betriebe sich in fremden Märkten zu etablieren?

Daten der Interviewpartnerin:

Name: Nadja Moriggl

Firmenname: Arbeitsvermittlungszentrum Schlanders (Italia)

Stellungsbeschreibung der Interviewpartnerin: EURES- Beraterin

1. Würden Sie bitte ihre Arbeitsaufgaben in Hinblick auf die grenzüberschreitende Zusammenarbeit im Rätischen Dreiländereck beschreiben?
2. Wie oft sind Sie als EURES Beraterin tätig? Welche Interessenten wenden sich an Sie?
3. Wie geschieht der Informationsaustausch mit den anderen EURES- Beratern der EURES TRANSTIROLIA?

4. Wie würden Sie das Dreiländereck beschreiben? Wirtschaftlicher Aufbau, Arbeitsmarktsituation?
5. Welche Daten gibt es zur grenzüberschreitenden Mobilität im Dreiländereck?
6. Was sind Ihrer Meinung nach wichtige Gründe für Betriebe aber auch Arbeitnehmer in den anderen Partnerregionen aktiv zu werden oder Arbeit zu suchen?
7. Welche sind Ihrer Meinung nach die größten Hindernisse/ Probleme, auf die potenzielle oder aktive „Grenzüberschreiter“ treffen?
8. Wie probieren Sie auf Ihre Arbeit aufmerksam zu machen? Wie werden Betriebe oder Arbeitssuchende auf den grenzüberschreitenden Arbeitsmarkt aufmerksam gemacht? Projekte?
9. Wie ist der Respons auf Ihre Informationen?

10. Welche Rolle spielen Ihrer Meinung nach Projekte, die zum Teil von der Europäischen Union mitfinanziert werden (z.B.: INTERREG III A bzw. IV A) ,bei der Knüpfung von Kontakten über die Staatsgrenzen?

11. Gibt es andere Akteure, die sich für eine wirtschaftliche Zusammenarbeit im rätischen Dreiländereck einsetzen?

12. Wie würden Sie die Eigenheiten/ Besonderheiten der Eures Transtiroliia bei einem Treffen mit Eures- Beraterinnen/ern aus anderen Grenzregionen Europas beschreiben?

13. Kurze Zusammenfassung des Gesprächs: Ich habe keine weiteren Fragen, wenn Sie noch irgendetwas hinzufügen möchten, dann können Sie das gerne tun.

Ich danke vielmals für Ihre Bereitschaft mich in meiner Arbeit unterstützt zu haben. Ihre Informationen sind für meine weitere Arbeit von großer Bedeutung!!!!